

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU

TVORBA A ZAVÁDĚNÍ ŠVP DO PRAXE

Faktory ovlivňující proces tvorby ŠVP na základních školách

Závěrečná bakalářská práce

Autor: Mgr. Milan Chalupník
Obor: Školský management
Forma studia: kombinované
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Václav Trojan
Datum odevzdání práce: červen 2006

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou závěrečnou bakalářskou práci vypracoval sám za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

Milan Chalupník

Resumé

Závěrečná bakalářská práce se zabývá problematikou procesu tvorby školních vzdělávacích programů na základních školách v ČR. Vzhledem k tomu, že se jedná o činnost, kterou si školské subjekty dosud nemohly vyzkoušet a dostupnost výsledků pilotních škol není optimální, snaží se tato práce poskytnout základní informace důležité pro zahájení systematické činnosti na vzniku školního kurikulárního dokumentu. Zpřehledňuje souvztažnosti ŠVP a aktuálních legislativních norem v právním systému ČR a nabízí prostředky pro motivaci účastníků tvorby uvedeného dokumentu. Významnou součástí práce je i výzkum, jehož cílem bylo posoudit faktory ovlivňující proces vytváření ŠVP na základních školách a to i z hlediska jejich rozdílností na školách s počtem do 200 žáků a nad 200 žáků.

Výsledky šetření potvrzují, že mezi malými a velkými školami existují rozdíly v některých skutečnostech, které pak mohou ovlivnit vývoj procesu tvorby ŠVP a mít tak zásadní vliv na jeho výslednou podobu z hlediska kvalitativního posouzení a především funkčnosti.

Summary

This final bachelor thesis deals with problems of creation process of school education programs in primary schools in Czech Republic. Since it is an activity that school subjects could not have experienced so far and since the availability of pilot schools outcomes is not optimal, this thesis aims to provide basic information file that is important for start of systematic work on creation of school curriculum document. It systematizes correlation between School Education Program and actual legal rules of Czech legal system and offers instruments for motivation of participants making this document. The important part of the thesis is also research. The aim of this research was to judge factors that have influence on creation process of School Education Program in primary schools and also in terms of their difference in schools of number of students bellow 200 and over 200 pupils.

The results of this research confirm that there are differences in some facts between small and large schools. These differences can subsequently influence the progress of

creation process of School Education Program and thus could have essential influence on its final form in terms of qualitative judgement and above all in terms of its function.

Klíčová slova

Rámcový vzdělávací program, kurikulární reforma, cíle vzdělávání, vzdělávací proces, proces tvorby ŠVP, klíčové kompetence, motivace, koordinátor tvorby ŠVP, pedagogický sbor, kroky tvorby ŠVP, autoevaluace, evaluační činnost, pedagog, týmová práce, pilotní školy, průřezová témata, SWOT analýza, národní projekt

Obsah

<u>CENTRUM ŠKOLSKÉHO MANAGEMENTU.....</u>	<u>1</u>
<u>Obsah.....</u>	<u>2</u>
<u>1 Úvod.....</u>	<u>4</u>
<u>2 Teoretická část.....</u>	<u>5</u>
<u>2.1 Legislativní rámec tvorby ŠVP.....</u>	<u>5</u>
<u>2.1.1 Zákon 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).....</u>	<u>6</u>
<u>2.1.2 VYHLÁŠKA 48/2005 Sb. ze dne 18. ledna 2005 o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.....</u>	<u>8</u>
<u>2.1.3 Vyhláška č. 15/2005 ze dne 27. prosince 2004, kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy.....</u>	<u>12</u>
<u>2.1.4 Vyhláška 317/2005 ze dne 27. července 2005 a dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků.....</u>	<u>13</u>
<u>2.2 Cíle vzdělávání</u>	<u>13</u>
<u>2.2.1 Souvislosti v dokumentech ČR.....</u>	<u>13</u>
<u>2.2.2 Nadnárodní souvislosti.....</u>	<u>17</u>
<u>2.3 Vnitřní motivace k tvorbě ŠVP.....</u>	<u>19</u>
<u>2.3.1 Motivační dopisy.....</u>	<u>20</u>
<u>2.3.2 Jaká je dnešní škola?.....</u>	<u>21</u>
<u>2.3.3 Co přinesla doba.....</u>	<u>22</u>
<u>2.3.4 Inzeráty.....</u>	<u>23</u>
<u>3 Praktická část.....</u>	<u>24</u>
<u>3.1 Podmínky výzkumu.....</u>	<u>24</u>
<u>3.2 Stanovení cíle dotazníkového šetření.....</u>	<u>25</u>
<u>3.3 Hypotéza.....</u>	<u>26</u>
<u>3.4 Statistické zpracování a diskuse zjištěných výsledků.....</u>	<u>26</u>
<u>3.4.1 Školy do 200 žáků.....</u>	<u>26</u>
<u>3.4.2 Školy nad 200 žáků.....</u>	<u>40</u>
<u>3.4.3 Porovnání výsledků šetření pro školy různých velikostí.....</u>	<u>53</u>
<u>3.5 Celkové shrnutí výsledků průzkumu.....</u>	<u>56</u>
<u>4 Závěr.....</u>	<u>58</u>
<u>Seznam použitých zkratk.....</u>	<u>59</u>
<u>Poděkování.....</u>	<u>60</u>

Použité zdroje.....	61
Příloha – dotazník použitý při výzkumné části.....	63

1 Úvod

Jen málo generací zažije ve svém životě tak významné změny v orientaci základního školství, že je lze bez nadsázky nazvat reformou školského systému. Proces který v českém školství právě probíhá takovou reformou určitě je. Přestože odborníci na pedagogické disciplíny o nutných změnách jednájí diskutují a publikují již řadu let, jejich uskutečnění v celorepublikovém měřítku čekalo na schválení nového školského zákona. Ten vytvořil základní podmínky pro nastartování kurikulární reformy (jak je vzhledem ke své podstatě nazývána) v celém systému vzdělávání.

Jednou z nejpodstatnějších změn které nastaly pro pedagogy, je skutečnost, že musí ve svých institucích vytvořit vlastní vzdělávací program, podle kterého budou následně vyučovat. Do současnosti školy pracují podle vzdělávacích programů, které byly dopodrobna zpracovány týmy odborníků. Vznikly tak programy Základní škola, Národní škola, Obecná škola a v podstatě i Waldorfská škola. Z nich si školy vybíraly, podle kterého budou pracovat. Aktuálně je pro základní školy vydán takzvaný Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, který stanovuje závazný rámec, v němž se školy musí „pohybovat“ při zpracování vlastního ŠVP. Odborníci kteří mají zkušenost s tvorbou podobného dokumentu mi jistě dají za pravdu, že vytvořit takový dokument, je práce na řadu měsíců pro tým odborníků. Vzhledem k tomu, že téměř žádné školy v ČR s podobnou aktivitou nemají zkušenosti, je nutné, aby jim pro možnost odvést svoji práci kvalitně a včas, byly vytvořeny adekvátní podmínky. Další nutností je zahájit proces tvorby ŠVP s dostatečným předstihem a vést ho vhodnou formou.

Protože poctivý rozbor celého procesu tvorby ŠVP se všemi aspekty by podle mého názoru několikanásobně přesáhl rozsah bakalářské práce a taky mé možnosti, rád bych se soustředil pouze na úvodní etapu vytváření ŠVP základními školami. Do této etapy určitě patří orientace v legislativním ukotvení tvorby ŠVP a motivace učitelů pro změny ve svých pedagogických stereotypech. Cílem této práce je proto poskytnout přehled vstupních informací, které by měly být známy na začátku procesu vzniku ŠVP základní školy, nabídnout východiska a možnosti pro různé způsoby motivace pedagogického sboru a na základě dotazníkového šetření mezi učiteli pověřenými výkonem funkce koordinátora tvorby ŠVP posoudit některé faktory ovlivňující tuto tvorbu a to i v souvislosti s možnými rozdíly mezi velkými a malými školami.

2 Teoretická část

Vytváření kurikulárního dokumentu je dlouhodobá činnost, která klade vysoké nároky na její aktéry. Tyto nároky zahrnují nejen časové hledisko, ale i potřebu kvalifikovaného přístupu po stránce pedagogické odbornosti, manažerských dovedností a nutnost orientace v legislativních normách. Mohli bychom tedy proces tvorby ŠVP sledovat z více pohledů. Školy nemají vzhledem k časovým a finančním okolnostem možnost pokrýt tyto oblasti profesionály, ale musí vystačit se zaměstnanci, kteří aktuálně ve škole pracují. Vzhledem k povaze problematiky to budou většinou učitelé. Tito pedagogové musí navíc dále vykonávat činnosti, které vyplývají z popisu jejich práce a účast na tvorbě ŠVP je z tohoto pohledu pro ně prací navíc. Musí si také osvojit nové znalosti a to i v oblastech o nichž dosud netušili, že budou muset zvládnout.

V následující části práce bych chtěl školám nabídnout tři zpracovaná témata, která by mohla být využitelná na začátku a možná i v průběhu práce na ŠVP.

2.1 Legislativní rámec tvorby ŠVP

Jak jsem již uvedl, jednou oblastí na které není možné zapomenout, je vztah ŠVP k aktuálnímu legislativnímu rámci. I když je v drtivé většině diskusí a vystoupení odborníků zmiňován ŠVP výlučně s RVP ZV a úvodními paragrafy školského zákona, vyskytují se významné vazby na tento dokument i v jiných právních normách. Přestože čtení paragrafů ze zákonných norem není příliš záživné, považuji za smysluplné a pro mnohé přínosné, mít k dispozici přehled odkazů a vztahů nejvýznamnějších odstavců z platné legislativy na ŠVP. S tímto výčtem jsem se zatím nesešel a proto jsem se rozhodl jej zpracovat a do své práce uvést.

2.1.1 Zákon 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Školský zákon je nejvýznamnější normou z hlediska ukotvení existence ŠVP a má také zásadní vliv na jeho podobu. Tyto skutečnosti v něm upravuje šest paragrafů.

§5 - Školní vzdělávací programy

(1) Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž je podle §3 odst. 2 vydán rámcový vzdělávací program, musí být v souladu s tímto rámcovým vzdělávacím programem; obsah vzdělávání může být ve školním vzdělávacím programu uspořádán do předmětů nebo jiných ucelených částí učiva (například modulů).

(2) Školní vzdělávací program pro vzdělávání, pro nějž není vydán rámcový vzdělávací program, stanoví zejména konkrétní cíle vzdělávání, délku, formy, obsah a časový plán vzdělávání, podmínky přijímání uchazečů, průběhu a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, označení dokladu o ukončeném vzdělání, pokud bude tento doklad vydáván. Dále stanoví popis materiálních, personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v konkrétní škole nebo školském zařízení uskutečňuje.

(3) Školní vzdělávací program vydává ředitel školy nebo školského zařízení. Školní vzdělávací program ředitel školy nebo školského zařízení zveřejní na přístupném místě ve škole nebo školském zařízení; do školního vzdělávacího programu může každý nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy, anebo za cenu v místě obvyklou může obdržet jeho kopii. Poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím tím není dotčeno.

Dále §28 odstavec 1, který v písmenu d) řadí ŠVP mezi **povinnou dokumentaci škol**.

§47 – Přípravné třídy základní školy

(2) Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu.

§49 – Průběh základního vzdělávání

(3) Při přestupu nebo převedení žáka podle odstavců 1 a 2 vytvoří základní škola, do níž žák přestoupil nebo byl převeden, podmínky pro vyrovnání rozdílů ve znalostech žáka vyplývajících z odlišnosti školních vzdělávacích programů.

§168

(1) Školská rada

a) vyjadřuje se k návrhům školních vzdělávacích programů a k jejich následnému uskutečňování,

§174

(2) Česká školní inspekce ve školách a školských zařízeních zapsaných do školského rejstříku a na pracovištích osob, kde se uskutečňuje praktické vyučování nebo odborná praxe podle § 65 odst. 2 a § 96 odst. 2 v rámci inspekční činnosti

b) zjišťuje a hodnotí podmínky, průběh a výsledky vzdělávání, a to podle příslušných školních vzdělávacích programů,

Všechny uvedené paragrafy mají zásadní vliv na práci při tvorbě ŠVP, ovlivňují jeho obsah, legitimitu existence i vazbu na vnější kontrolu činnosti školy. Nejasné, nebo možná jasné, ale nelogické je pro školy ve vztahu ke znění paragrafu 5 zpracování ŠVP pro školní družiny, které jsou také vzdělávacím zařízením, ale bez rámcového programu. Vzdělávání ve ŠD má nesporně jiný charakter než vzdělávání v ZŠ. Družina by tedy měla mít svůj vlastní vzdělávací program. Vzhledem k příslušnosti téměř všech družin v ČR k nějaké ZŠ je ale otázkou, zda by nebylo logičtější zpracovat ŠVP školní družiny do ŠVP ZŠ, aby byly oba dokumenty logicky propojené, tak, jak je to ve skutečnosti i s prací v obou zařízeních.

2.1.2 VYHLÁŠKA 48/2005 Sb. ze dne 18. ledna 2005 o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky

Tato vyhláška se v některých svých paragrafech přímo odkazuje na ŠVP jako na dokument, který stanovuje pravidla pro určité oblasti.

§1 – Organizace vzdělávání

(4) Počet vyučovacích hodin týdně v jednotlivých ročnících a předmětech stanoví školní vzdělávací program.

(7) Škola ve školním vzdělávacím programu stanoví pravidla pro zařazování žáků do jednotlivých tříd a skupin a pro přerazování žáků mezi jednotlivými třídami jednoho ročníku.

Dalším možným vlivem vyhlášky je upozornění školy na nutnost konat v souladu s ŠVP.

§2 – Organizace vzdělávání

(1) Škola může v souladu se školním vzdělávacím programem organizovat zotavovací pobyty žáků ve zdravotně příznivém prostředí bez přerušování vzdělávání, výjezdy do zahraničí a další akce související s výchovně vzdělávací činností školy.

(3) Výuku plavání lze uskutečňovat v souladu se školním vzdělávacím programem, ve dvou zpravidla po sobě následujících ročnících prvního stupně v rozsahu nejméně 20 vyučovacích hodin během jednoho ročníku.

§5 – Počty žáků ve školách a třídách

(3) V souladu se školním vzdělávacím programem lze na výuku některých předmětů dělit třídy na skupiny, vytvářet skupiny žáků ze stejných nebo různých ročníků nebo spojit třídy.

§7 – Přípravné třídy

(4) Obsah vzdělávání se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání 9) a je součástí školního vzdělávacího programu.

§9 – Rozvoj nadání žáků

(1) K rozvoji nadání žáků může škola uskutečňovat rozšířenou výuku některého předmětu nebo skupin předmětů stanovených školním vzdělávacím programem (dále jen „rozšířená výuka“), a to vytvářením skupin žáků nebo zřizováním tříd s rozšířenou výukou.

§14 – Hodnocení žáků

(3) Hodnocení vychází z posouzení míry dosažení očekávaných výstupů formulovaných v učebních osnovách jednotlivých předmětů školního vzdělávacího programu. Hodnocení je pedagogicky zdůvodněné, odborně správné a doložitelné.

§ 15 – Hodnocení žáků na vysvědčení

(2) Výsledky vzdělávání žáka v jednotlivých povinných a nepovinných předmětech stanovených školním vzdělávacím programem a chování žáka ve škole a na akcích pořádaných školou jsou v případě použití slovního hodnocení popsány tak, aby byla zřejmá úroveň vzdělání žáka, které dosáhl zejména ve vztahu k očekávaným výstupům formulovaným v učebních osnovách jednotlivých předmětů školního vzdělávacího programu, k jeho vzdělávacím a osobnostním předpokladům a k věku žáka. Slovní hodnocení zahrnuje posouzení výsledků vzdělávání žáka v jejich vývoji, ohodnocení píle žáka a jeho přístupu ke vzdělávání i v souvislostech, které ovlivňují jeho výkon, a naznačení dalšího rozvoje žáka. Obsahuje také zdůvodnění hodnocení a doporučení, jak předcházet případným neúspěchům žáka a jak je překonávat.

(3) Výsledky vzdělávání žáka v jednotlivých povinných a nepovinných předmětech stanovených školním vzdělávacím programem se v případě použití klasifikace hodnotí na vysvědčení stupni prospěchu:

- a) 1 - výborný,
- b) 2 - chvalitebný,
- c) 3 - dobrý,
- d) 4 - dostatečný,
- e) 5 - nedostatečný.

(4) Při hodnocení podle odstavce 3 jsou výsledky vzdělávání žáka a chování žáka ve škole a na akcích pořádaných školou hodnoceny tak, aby byla zřejmá úroveň vzdělání žáka, které dosáhl zejména vzhledem k očekávaným výstupům formulovaným v učebních osnovách jednotlivých předmětů školního vzdělávacího programu, k jeho vzdělávacím a osobnostním předpokladům a k věku žáka. Klasifikace zahrnuje ohodnocení píle žáka a jeho přístupu ke vzdělávání i v souvislostech, které ovlivňují jeho výkon.

(7) Žák je hodnocen stupněm

- a) prospěl(a) s vyznamenáním, není-li v žádném z povinných předmětů stanovených školním vzdělávacím programem hodnocen na vysvědčení stupněm prospěchu horším než 2 - chvalitebný, průměr stupňů prospěchu ze všech povinných předmětů stanovených školním vzdělávacím programem není vyšší než 1,5 a jeho chování je hodnoceno stupněm velmi dobré; v případě použití slovního hodnocení nebo kombinace slovního hodnocení a klasifikace postupuje škola podle pravidel hodnocení žáků podle § 14 odst. 1 písm. e),
- b) prospěl(a), není-li v žádném z povinných předmětů stanovených školním vzdělávacím programem hodnocen na vysvědčení stupněm prospěchu 5 - nedostatečný nebo odpovídajícím slovním hodnocením,
- c) neprospěl(a), je-li v některém z povinných předmětů stanovených školním vzdělávacím programem hodnocen na vysvědčení stupněm prospěchu 5 - nedostatečný nebo odpovídajícím slovním hodnocením.

Ze znění §15 vyplývají nejen pravidla jak postupovat při slovním a známkovém hodnocení, ale i významné vazby na to co hodnotit lze. Na vysvědčení mohou (musí) být hodnoceny pouze předměty uvedené v ŠVP, hodnotí se míra dosažení očekávaných výstupů formulovaných v ŠVP a předpokládá se možnost srovnání hodnoty známkového a slovního hodnocení.

§18 -Zkoušky při plnění povinné školní docházky v zahraničí nebo v zahraniční škole na území České republiky

(2) Žák, který plní povinnou školní docházku formou individuální výuky v zahraničí, koná zkoušku z každého předmětu uvedeného ve školním vzdělávacím programu zkoušející školy.

(3) Obsahem zkoušky je vzdělávací obsah za období, po které žák plnil povinnou školní docházku podle odstavce 1 nebo 2. Konkrétní obsah a rozsah zkoušky stanoví ředitel zkoušející školy v souladu se školním vzdělávacím programem zkoušející školy. Se stanoveným obsahem a rozsahem zkoušky seznámí ředitel zkoušející školy s dostatečným časovým předstihem zákonného zástupce žáka, nejpozději však při stanovení termínu zkoušky.

§22 – komisionální přezkoušení

(6) Konkrétní obsah a rozsah přezkoušení stanoví ředitel školy v souladu se školním vzdělávacím programem.

Diskutabilní je podle mne znění odstavce 7 §1 této vyhlášky (a možná i dalších), který přímo škole ukládá, aby v ŠVP stanovila pravidla pro zařazování žáků do jednotlivých tříd a skupin a pro přeřazování žáků mezi jednotlivými třídami jednoho ročníku. I když RVP ZV v kapitole 11 upozorňuje na nutnost souladu ŠVP nejen s RVP ZV ale i s platnými právními předpisy, domnívám se, že tuto záležitost by bylo možné upravit vnitřní směrnici školy. K tomuto názoru mne vede zejména skutečnost, že školský zákon v odstavci 4 §4 jasně upravuje podmínky, za jakých je možno RVP ZV měnit. Tím jasně a v jednom dokumentu vymezuje i časový rámec pro eventuelní změnu ŠVP z důvodu změn v legislativních pravidlech. U vyhlášky tomu tak není. Bude-li okruh pravidel pro obsah ŠVP určován i jinými dokumenty než RVP ZV, vytvoří se tím prostor pro nekoncepční a nesystematické zásahy do zásadních dokumentů pro pedagogickou práci škol. Domnívám se tedy, že pro snadnou orientaci škol by jediným dokumentem upravujícím nutnost změny ŠVP po obsahové i formální stránce, měl být RVP ZV. Zároveň by se tím posílil vliv odborníků na vzdělávání a výchovu žáků na podobu pravidel

ovlivňujících fungování vzdělávací soustavy oproti vlivu ekonomických a politických zájmů.

2.1.3 Vyhláška č. 15/2005 ze dne 27. prosince 2004, kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy.

V této právní normě je ŠVP přímo zmíněn v odstavci e) §7 a odstavci a) §8.

§7 Obsah a zpracování výroční zprávy o činnosti školy

(1) Výroční zpráva o činnosti školy obsahuje vždy:

e) údaje o výsledcích vzdělávání žáků podle cílů stanovených školními vzdělávacími programy a podle poskytovaného stupně vzdělání včetně výsledků závěrečných zkoušek, maturitních zkoušek a absolutorí

§8 Rámcová struktura vlastního hodnocení školy a kritéria vlastního hodnocení školy

(1) Vlastní hodnocení školy je vždy zaměřeno na:

a) cíle, které si škola stanovila zejména v koncepčním záměru rozvoje školy a ve školním vzdělávacím programu, a jejich reálnost a stupeň důležitosti

Podobně jako vyhláška 48/2005 Sb upravuje (blíže specifikuje) některá pravidla, která musí být zohledněna v pravidlech školy pro hodnocení práce žáků, se tato vyhláška věnuje vymezení povinností škol v oblasti vlastního hodnocení. Bohužel se v tomto dokumentu a v RVP ZV nepodařilo legislativcům a autorům dokumentů sjednotit terminologii. V jednom dokumentu se hovoří o autoevaluaci, ve druhém o vlastním hodnocení i když autoři obou dokumentů hovoří o téže problematice. Domnívám se, že v takovýchto dokumentech by terminologie měla být jednotná.

2.1.4 Vyhláška 317/2005 ze dne 27. července 2005 a dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků

Zde je v odstavci b) §9 uvedena tvorba a následná koordinace ŠVP a vzdělávacích programů vyšších odborných škol jako specializovaná činnost na škole, k jejímuž výkonu získává pracovník školy kvalifikaci absolvováním studia v délce nejméně 250 vyučovacíh hodin. Toto studium musí být ukončeno obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí.

Dávám za pravdu všem, kteří namítají, že toto studium měli mít možnost koordinátoři ze škol absolvovat dříve, než vlastní proces tvorby ŠVP začal. V současné době teprve vzdělávací instituce získávají akreditace na tento program a první studijní skupiny budou zahajovat v září 2006.

Uvedené citace jednotlivých odstavců a paragrafů ze školského zákona a souvisejících vyhlášek nejsou úplným výčtem všech zákonných souvislostí k ŠVP, neboť i v mnohých dalších částech legislativních norem jsou upraveny skutečnosti, které školy musí v procesu tvorby vlastního ŠVP zohlednit. Tento přehled však může řediteli školy, koordinátorovi tvorby ŠVP, popřípadě učitelům či školské radě poskytnout základní orientaci ve vztazích vnějších neopominutelných dokumentů, které jakkoliv mohou podobu ŠVP, či proces jeho tvorby ovlivnit. Z již uvedených důvodů jsem se omezil pouze na výčet, který se týká problematiky základního školství. Smysluplné by bylo provedení podobného výčtu i pro obecné zmínky o RVP a rozbor těchto výčtů z hlediska zaměření na různé typy škol. Taková komparace by však změnila cíl této práce a proto se jí zde nebudu věnovat.

2.2 Cíle vzdělávání

2.2.1 Souvislosti v dokumentech ČR

Jednou ze základních změn které má reforma v českém školství přinést, je změna cílů procesu vzdělávání. na všech stupních škol. Je nutno konstatovat, že velkou část

pedagogické veřejnosti k této změně vede legislativní tlak namísto vlastního profesionálního poznání a přesvědčení. Zaměřím-li se opět na základní školství, je tato změna vedena snahou opustit zavedenou a z dnešního pohledu pohodlnou orientaci pouze na předání maximálně možného kvanta znalostí pedagogem. V souladu s cílem obsáhnout určité množství dat byli (a jsou) žáci také na množství naučených či zapamatovaných informací testováni a jednoduchými kvantifikovatelnými ukazateli hodnoceni. Z celého procesu učení pak pro žáky mizejí možnosti rozvíjet všestranně své dovednosti vytvářet postoje vůči okolnímu světu i k vlastnímu jednání, nebo upevňovat, či aktivně korigovat svůj hodnotový systém.

Dnes jsou cíle vzdělávání z různého pohledu uváděny v různých dokumentech. Pro vlastní tvorbu ŠVP a implementaci těchto cílů do života škol je nejvýznamnější formulace cílů základního vzdělávání v **RVP ZV**. Tam je uvedeno, že v základním vzdělávání se usiluje o naplnění těchto cílů:

- a) umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení
- b) podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů
- c) vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci
- d) rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých
- e) připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti
- f) vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě
- g) učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný
- h) vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi
- i) pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

Velmi podobně jsou cíle základního vzdělávání formulovány i ve **školském zákoně** v §44:

Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění.

Ve školském zákoně nalezneme formulaci cílů ještě v §2, kde v odstavci 2 jsou vymezeny tzv. obecné cíle vzdělávání pro všechny typy škol a školských zařízení a pro všechny stupně vzdělávání. Jsou jimi:

- a) rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,
- b) získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,
- c) pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,
- d) pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,
- e) utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,
- f) poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,
- g) získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.

Ještě o něco širší pohled na vymezení cílů vzdělávání má **Národní program rozvoje vzdělávání v ČR** (tzv. Bílá kniha českého školství). Tento dokument vznikl na

základě usnesení vlády ČR č. 277 ze dne 7. dubna 1999, která na něm schválila hlavní cíle vzdělávací politiky. Konečná podoba dokumentu byla potom schválena na zasedání vlády ČR 7. února 2001. V něm jsou cíle uvedeny pro celou vzdělávací soustavu a i když jsou popsány jako funkce vzdělávací soustavy, je evidentní, že sloužily jako zdroj a základ pro vymezení cílů vzdělávání v ostatních dokumentech či právních normách.

Za velmi významné považuji, že již v tomto dokumentu je jasně vymezena nutnost posunu zaměření vzdělávání od orientace pouze na znalosti, k dalším hodnotám.

Jak uvádí Bílá kniha, jsou cíle vzdělávání odvozovány jak z individuálních, tak i společenských potřeb. Vzdělávání se podle uvedeného dokumentu nemá vztahovat jen k vědění a poznávání, tedy k rozvíjení intelektových schopností, ale i k osvojování si sociálních a dalších dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem i ke společnosti jako celku, ke schopnosti uplatnit se v pracovním prostředí.

V kontextu s obsahem předchozího odstavce pak autoři vymezují tyto základní funkce (cíle) vzdělávací soustavy ČR:

- a) Rozvoj osobnosti, který zahrnuje kultivaci a podporu seberealizace každého jedince a co největší rozvinutí a uplatnění jeho potenciálu.
- b) Zprostředkování historicky vzniklé kultury společnosti, obsažené ve vědách, technice, umění, pracovních dovednostech, spirituálních a morálních hodnotách.
- c) Posilování soudržnosti společnosti.
- d) Podpora demokracie a občanské společnosti.
- e) Výchova k partnerství a spolupráci v evropské i globalizující se společnosti.
- f) Zvyšování zaměstnatelnosti, tedy schopnosti nalézat zaměstnání a trvale se uplatňovat na trhu práce, a to nejen doma, ale také v zahraničí – zejména v Evropě.
- g) Zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti.

Významným strategickým dokumentem pro české školství, a to nejen v oblasti vymezení cílů vzdělávání, je i **Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR**. Ten odůvodňuje nové pojetí obsahu vzdělávání, které má za úkol sledovat především tyto cíle:

- a) přechod od osvojování si velkého objemu faktů k rozvoji klíčových životních dovedností;
- b) zesílený důraz na výuku vybraných oblastí, zejména:
- c) cizích jazyků; cílem je vybavit žáky dovednostmi a znalostmi, které jim umožní se dorozumět nejméně jedním, později dvěma světovými jazyky;
- d) informační gramotnosti;
- e) občanské gramotnosti;
- f) vnitřní diferenciaci a individualizaci vzdělávání s ohledem na specifické potřeby dětí; cílem je efektivní využití vzdělávacího a intelektuálního potenciálu žáků a vytvoření prostředí usnadňující překonávání sociálních i zdravotních znevýhodnění a integraci zdravotně postižených žáků do běžných tříd;
- g) v odborném vzdělávání rozvoj oborů s širším odborným profilem, o integraci všeobecného a odborného vzdělávání a posílení úlohy zaměstnavatelů při koncipování obsahu a cílů odborného vzdělávání.

2.2.2 Nadnárodní souvislosti

Zakotvení podstaty školské reformy v nadnárodním kontextu (evropském rozměru) s akcentem na formulaci cílů lze spatřit i v dokumentu „Pracovní program formulující cíle systémů vzdělávání a odborné přípravy“, který je jakýmsi podpurným dokumentem pro uskutečnění Lisabonské strategie. Jsou v něm uvedeny cíle, na kterých se dne 14. února 2002 shodli ministři členských států Evropské unie, odpovědní za vzdělávání a odbornou přípravu společně s Evropskou komisí. V prvním ze tří strategických záměrů, kterým je: **Zlepšování kvality a efektivity systémů vzdělávání a odborné přípravy v EU vzhledem k novým požadavkům společnosti znalostí a měnícím se modelům výuky a učení**, má k cílům obsaženým v RVP ZV úzký vztah cíl 1.2: Rozvíjení dovedností pro společnost znalostí. V něm jsou již uvedeny pojmy znalosti, dovednosti (skills), schopnosti (competencies) i postoje jako klíčové aspekty procesu vzdělávání a výchovy. Tento proces by přitom neměl usilovat o základní gramotnost, ale měl by pro účastníky směřovat k

základní orientaci v přírodních vědách, k osvojení cizích jazyků, využívání informačních, komunikačních a jiných technologií, schopnosti učit se, sociálním dovednostem, smyslu pro podnikání a všeobecné kultuře.

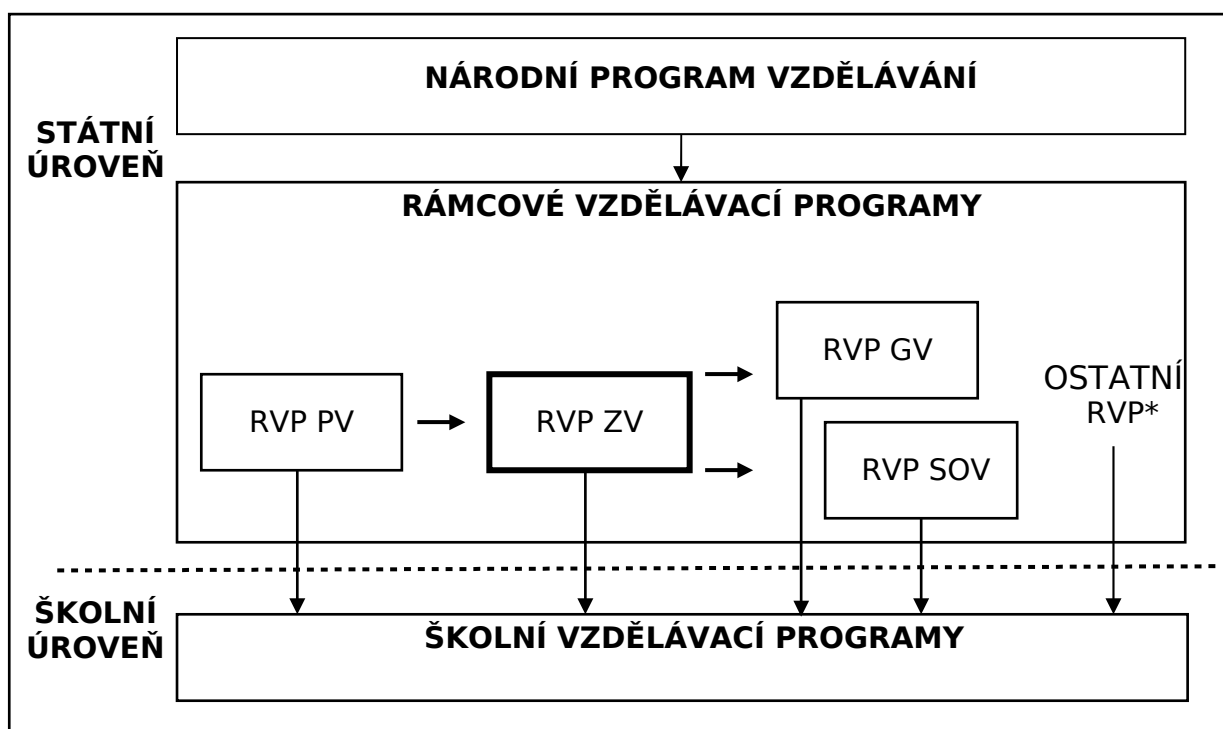
Stručněji tento cíl podle [18] znamená:

- Identifikovat klíčové kompetence a zajistit jejich integraci do kurikulů
- Zpřístupnit osvojení klíčových kompetencí každému
- Podpořit validitu a zhodnocení klíčových kompetencí u veřejnosti a usnadnit tak další vzdělávání a zaměstnatelnost občanů

Cíle vzdělávání a výchovy v uvedených dokumentech by mohli (měli) být jedním z vnějších motivačních prvků pro účastníky tvorby ŠVP. V případě potřeby nabízím tento přehled i jako možnou argumentaci při osvětě a odůvodňování probíhajících změn ve školství mezi rodičovskou a další málo, nebo vůbec neinformovanou veřejností.

2.3 Vnitřní motivace k tvorbě ŠVP

Všechny uvedené oficiální dokumenty stanovením a zformulováním nových cílů procesu vzdělávání a výchovy ve školách jednoznačně vedou k nastolení procesu tzv. kurikulární reformy. Ta vychází z modelu víceetapňové tvorby kurikulárních dokumentů podle následujícího schématu [15].

Obrázek č. 1

Bohužel většina pedagogické veřejnosti nebyla účastna procesu tvorby RVP ZV a tak pro ně souvislosti s obecnými cíly vymezenými v již uvedených dokumentech nejsou vždy přesvědčivým argumentem, natož pak motivací. Je pak na managementu školy (do kterého již počítám i koordinátora tvorby ŠVP), aby jim zprostředkoval vhodnou formou přenos těchto informací.

Určitě nemůže pro motivaci pedagogického sboru ke změnám zůstat pouze u tlumočení oficiálních dat, ale je třeba pokusit se takříkajíc „zasáhnout každého pedagoga vnitřně“. Pokud se toto podaří, má škola či reforma u tohoto učitele vyhráno a lze se o něj opřít při dalším provádění změn.

Na námitky přílišné zátěže pro školy, kterou pro ně bude znamenat tvorba vlastního ŠVP, vcelku trefně odpovídá v [2] ředitel pilotní školy z Chrudimi otázkou: „Lze za zátěž považovat požadavek, aby učitelé o své práci přemýšleli, aby o ní společně diskutovali, aby si společně naplánovali, co kdy a v jakých souvislostech do výuky zařadí, aby výuka byla efektivní a pro žáky smysluplná?“. Zde musí každý soudný člověk (tedy i učitelé) odpovědět, že nikoliv.

Nerad bych však zůstal u konfrontačních způsobů motivace a tak se nyní pokusím uvést některé jiné způsoby a možnosti, které je možno použít při startování změn ve školách.

Motivační aktivity které zde uvedu, byly úspěšně vyzkoušeny na seminářích v rámci NP Koordinátor a odezva na ně byla velmi pozitivní. Při následných setkáních s účastníky školení mnozí referovali o tom, že je sami vyzkoušeli ve svých pedagogických sborech. Tam mnohdy pomohly prolomit počáteční nedůvěru i obavy ze zahájení reformy.

2.3.1 Motivační dopisy

Podstatou obou variant této aktivity je pohled na práci školy z jiného úhlu, než jsou učitelé většinou zvyklí. Mnozí pedagogové podle mých zkušeností ztrácejí po několika letech působení na jedné škole reálný pohled na svoji práci. Zde se nabízí využít principu užívaného v komerční sféře, kde platí pravidlo pohlížet na svoji práci z hlediska očekávání a potřeb klientů (potenciálních zákazníků). Pro školy je možné za klienty považovat žáky, jejich rodiče a v širším slova smyslu i společnost obecně.

Proč by nemohli zkusit učitelé „prodat“ svoji práci svým klientům? A jakým způsobem to lze učinit? Odpověď je vcelku jednoduchá. I na základních školách dnes existuje určité konkurenční prostředí. To nutí školy organizovat dny otevřených dveří, školní akademie a jiné akce, kterými potenciální klienty oslovují. Pro pozdější rozbor smyslu vzdělávacího procesu a jeho naplňování na vlastní škole je možné nechat učitele napsat dopis svým „zákazníkům“.

varianta A – Dopis budoucímu žákovi první třídy

Předškoláci a jejich rodiče stojí na začátku vzdělávacího procesu v základní škole. Mají při vstupu svá očekávání a plány. Samozřejmě chtějí, aby potom byli skutečně realizována. Stane-li se tak, jsou z nich „spokojení zákazníci“, kteří pak dělají škole pozitivní reklamu.

Úkolem je napsat dopis budoucímu prvňáčkovi a jeho rodičům o tom co je ve škole čeká, co jim docházka na ZŠ předá a umožní. Zapomenout se nesmí na to, že v dopise musí být forma srozumitelná pro šestileté dítě a část pro jeho rodiče.

Práce na takovém dopise může probíhat podle představy zadavatele buď jednotlivci samostatně, nebo ve skupinkách (doporučuji více tuto možnost), kde mohou probíhat diskuse a dopis je pak výsledkem týmového snažení.

Při společném posuzování výsledných dopisů a úvah ke kterým při psaní docházelo, sborovna zjistí, zda škola skutečně pracuje tak, jak svým klientům slibuje. Další skutečností, která by z rozboru měla vyplynout, je soulad obsahu vzdělávání s potřebami skutečného života a cíly základního vzdělávání tak jak jsou uvedeny v RVP ZV.

varianta B – Dopis žákovi deváté třídy

V tomto případě je klient školy na konci svého působení v ZŠ. Pro důstojné rozloučení s učiteli, se kterými se setkával několik let je možné provést jakousi bilanci snažení obou stran výchovně vzdělávacího procesu (žák x učitel) a výhled, jak se výsledky této spolupráce mohou promítnout v jeho dalším životě. Dopis by měl v tomto případě být formulován přímo žákovi.

V rozboru je možné sledovat stejné skutečnosti jako u varianty A.

2.3.2 Jaká je dnešní škola?

Tuto činnost je možné považovat za první část jednoduché SWOT analýzy současné české školy. Ne žádné konkrétní, ale obecně (varianta zaměřená na vlastní školu by mohla být provedena v pozdější fázi přípravy ŠVP). Sborovna se pokouší zpracovat

silné a slabé stránky školy tak jak je aktuálně vnímají jako učitelé. Důležité je při zadávání orientovat posuzování na skutečný pedagogický proces, aby nezůstalo u formálního odkazování na administrativu.

Jako formu práce na tomto úkolu bych zvolil otevřený brainstorming, neboť názory prezentované kolegy bývají často další inspirací a vedou ke skutečné upřímnosti.

Učitelé při této aktivitě sami identifikují negativa v dnešní škole a na jejich základě je možné hledat nástroje, jak tyto nedostatky napravit či eliminovat. Téměř vždy tady lze dojít k cílům reformy tak jak jsou nastaveny a legitimizovat tak její nutnost. Velmi důležité jsou i vyhodnocené silné stránky, které pak mohou být základním stavebním kamenem tvorby ŠVP na vlastní škole a důležitým motivačním prvkem. Ukazují, že spoustu věcí děláme dobře a máme tedy již na začátku část práce hotovou.

2.3.3 Co přinesla doba

Nikomu nemůže uniknout, že v posledních letech se svět zásadně změnil a stále se mění. Stačí si vzpomenout na dobu před dvaceti lety a můžeme vidět mnoho zásadních věcí, které jsou dnes jinak (kupujeme pitnou vodu v lahvích, černobílá televize už se vlastně koupit nedá, když někdo v jedné zemi něco řekne, za hodinu může na druhé straně světa vybuchnout bomba, apod.). Připustíme-li, že škola musí vycházet ze zkušeností minulosti, ale myslet především na budoucnost, máme před sebou úkol reagovat na změny ve společnosti, které dosud v naší pedagogické práci nehráli příliš významnou roli.

Úkolem pro sborovnu může být hledat oblasti, ve kterých se svět v posledních letech změnil natolik, že by se to mělo výrazně projevit ve vyučování. Důkladným rozborem zodpovědně splněného úkolu pedagogové zajisté vymezí všechna, nebo alespoň většinu průřezových témat, která ve struktuře ŠVP hrají významnou roli a bývají často předmětem diskusí a obav z neznámého. Tím, že učitelé tato témata sami najdou a pojmenují, dojde k jejich ztotožnění se s danou problematikou a také k motivaci pro práci na ní.

2.3.4 Inzeráty

K této aktivitě je třeba vyhledat v novinách inzeráty s nabídkou zaměstnání. Učitelé pak ve skupinách hledají v inzerátech společné požadavky na uchazeče o místo. Vhodným složením inzerátů, nejlépe z aktuální doby a místního regionu, nalezneme průniky požadavků odpovídající našemu záměru. Spektrum inzerátů nemusí být příliš uměle ovlivňováno, neboť je vyzkoušeno, že požadavky dnešního zaměstnavatelského sektoru skutečně odpovídají směru vytyčenému v RVP ZV.

Ve výsledcích se často objevují jazykové znalosti, komunikativní dovednosti, schopnost pracovat v týmu, znalost práce s PC, spolehlivost, stupeň dosaženého vzdělání apod. Není problém z takového výsledku práce vyvodit návaznost na klíčové kompetence definované v RVP ZV a propojit tak skutečný svět s novými požadavky na práci škol.

Všechny uvedené aktivity se dají zvládnout v kterékoliv sborovně za téměř nulových materiálních požadavků. Důležité však je, aby ten kdo uvedené aktivity zadává, je měl důkladně promyšlené a věděl k čemu je chce využít a jak práci v nich ukončit. Pak mohou výrazně napomoci při přesvědčování kolegů, že to co mají školy v budoucnosti vytvořit je smysluplné a není to nijak odtrženo od reality života.

3 Praktická část

3.1 Podmínky výzkumu

Vzhledem k mimořádné příležitosti oslovit na počátku tvorby ŠVP učitele, kteří byli na školách pověřeni výkonem funkce koordinátora tvorby ŠVP, jsem nabídl možnost spolupráce na šetření Výzkumnému ústavu pedagogickému. Domníval jsem se, že vzhledem k přípravě procesu zavádění RVP v nedaleké budoucnosti na střední školy, by výsledky výzkumu mohly být zdrojem informací i pro tuto instituci nebo jejím prostřednictvím pro MŠMT. Tato má nabídka nenašla mnou očekávanou odezvu, a proto jsem byl rád, že mi alespoň paní PhDr. Adriana Smejkalová, CSc. z oddělení základního vzdělávání VÚP pomohla konzultací při sestavování dotazníku.

Sestavený dotazník má třináct otázek. První dvě slouží k identifikaci typu a velikosti školy. Třetí až jedenáctá otázka sledují některé faktory, které by podle mého názoru mohly ovlivňovat proces tvorby ŠVP na škole. Poslední dvě položky dotazníku jsou vyjádřením koordinátora k možným rizikům při vzniku ŠVP a k aktuálním nedostatkům, které koordinátoři vnímají a kterým se možná dalo ve fázi přípravy reformy předejít.

Dotazníky byly zadány účastníkům semináře pro koordinátory tvorby ŠVP v rámci národního projektu Koordinátor, který je realizován Národním institutem pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. K zadání byly náhodně vybrány Pardubický kraj, Jihomoravský kraj a Ústecký kraj. Zadání dotazníku proběhlo vždy na konci prvního dne šestidenního semináře regionálním manažerem projektu. Osobní kontakt při zadávání dotazníků, aktuálnost problematiky a příležitost, při které bylo zadání provedeno, je pravděpodobně důvodem 100% návratnosti.

Smyslem prvních dvou otázek v šetření, bylo rozdělit respondenty na skupinu ze škol do 200 žáků a nad 200 žáků, aby obě skupiny mohly být vyhodnoceny samostatně a výsledky pak porovnány. Zároveň jsem chtěl zajistit, aby všichni účastníci šetření byli zástupci základních škol, neboť tak nemohly být výsledky zkresleny vyjádřením zástupců speciálních škol či gymnázií. Jejich situace a náhled na celou problematiku by mohl vzhledem k typu školy být odlišný. Vzhledem k tomu, že NP Koordinátor je určen pro plně

organizované školy poskytující základní vzdělání, mohu konstatovat, že šetření se účastnili pouze zástupci plně organizovaných základních škol.

Výsledky zjištění, jsem zpracoval pomocí programu Microsoft Excel. Data jsem rozdělil do jednoduchých tabulek a pro popis využil výsečových grafů, ke kterým byly vypočteny procentuální hodnoty zastoupení jednotlivých druhů odpovědí. U otázek č. 4 a 5 jsem vzhledem k jejich charakteru zvolil grafické znázornění histogramem a soubor dat charakterizoval střední hodnotou, modusem, mediánem a směrodatnou odchylkou. V tabulkách bylo ponecháno rozdělení výsledků zjišťování v jednotlivých krajích. Ve své práci jsem se hodnocením možných rozdílů podle regionů nezabýval. V případě potřeby je možné takové posouzení provést.

3.2 Stanovení cíle dotazníkového šetření

Od 1. ledna 2005 nabyl účinnosti zákon č. 561/2004 Sb., podle kterého musí školy, pro které je vydán RVP vytvořit vlastní ŠVP. Na základě Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR se mnohé školy spoléhaly na to, že pro ně budou vydány modelové (vzorové) ŠVP, které si zvolí (tak jako dříve vzdělávací programy Základní škola, Obecná škola apod.) a budou podle nich pracovat. Současný stav je však takový, že každá škola musí vytvořit svůj vlastní ŠVP a podle něj pak nejpозději od 1. září 2007 vyučovat. Nejen rozdílná informovanost o problematice školské reformy, ale i další faktory (jako např. velikost školy, aprobovanost pedagogického sboru, regionální tradice, či ekonomická situace v místě školy, ředitel(ka) předdůchodového věku, ředitel těsně po splnění povinné pedagogické praxe pro výkon funkce, atd.) znamenají pro školy to, že každá instituce „stojí na trochu jiné startovní čáře“ a samozřejmě procesy tvorby (vzniku) ŠVP v nich budou odlišné.

Cílem mého výzkumu je kvantifikovat na vybraném vzorku faktory, které podle mého názoru mohou ovlivňovat proces tvorby ŠVP a posoudit jejich rozdílnost na školách různých velikostí.

3.3 Hypotéza

Mezi malými (do 200 žáků) a velkými (nad 200 žáků) základními školami existují významné rozdíly ve vybraných faktorech, které mohou ovlivňovat proces tvorby ŠVP.

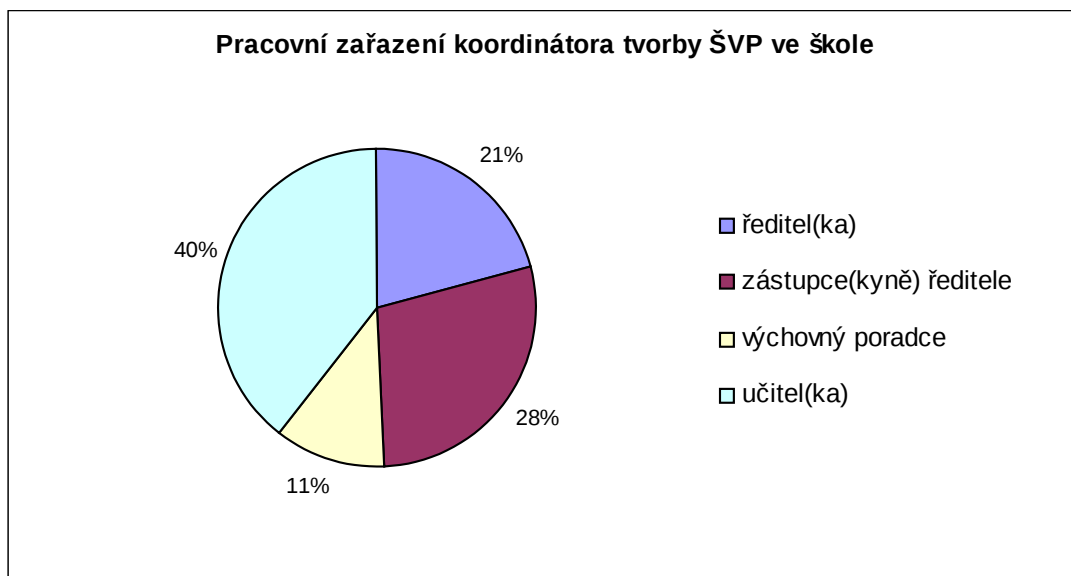
3.4 Statistické zpracování a diskuse zjištěných výsledků

3.4.1 Školy do 200 žáků

Otázka č. 3 Pracovní zařazení koordinátora tvorby ŠVP ve škole

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
ředitel(ka)	1	3	7	11
zástupce(kyně) ředitele	7	3	5	15
výchovný poradce	0	2	4	6
učitel(ka)	2	6	13	21

Tabulka č. 1

Graf č. 1

Největší počet koordinátorů, 40 %, byl jmenován z řad učitelů, kteří nezastávají ve škole žádnou z funkcí ředitel, zástupce ředitele či výchovný poradce. Ředitelé, kteří budou na svých školách vykonávat funkci koordinátora byli zastoupeni 21 %. O sedm procent více bylo koordinátorů vykonávajících zároveň funkci zástupce ředitele. Součet ředitelů a jejich zástupců, kteří jsou zároveň koordinátory je 49 %, což je téměř polovina celkového počtu. Za zmínku stojí i 11 % koordinátorů ve funkcích výchovných poradců, neboť je otázkou, zda při úplné přímé vyučovací povinnosti (i při snížení úvazku u výchovných poradců) není sloučení těchto dvou funkcí nadměrným zatížením i velmi schopného pracovníka.

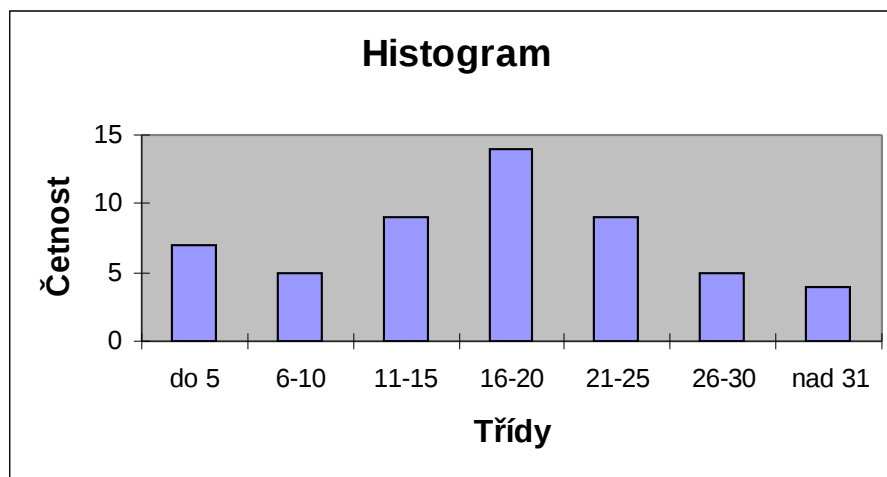
Otázka č. 4 Celková délka pedagogické praxe

Popisné charakteristiky	
Stř. hodnota	17,39623
Medián	18
Modus	18
Směr. odchylka	8,70972
Minimum	1
Maximum	33
Počet	53

Tabulka č. 2

<i>Třídy</i>	<i>Četnost</i>
do 5	7
6-10	5
11-15	9
16-20	14
21-25	9
26-30	5
nad 31	4

Tabulka č. 3

Graf č. 2

Průměrná délka pedagogické praxe koordinátorů byla přibližně 17,4 roku. Tato hodnota vypovídá o tom, že na místa koordinátorů byli většinou vybíráni zkušení pedagogové, u nichž by délka praxe měla být zárukou (nikoliv jedinou) kvalifikovaného splnění úkolů. Pozoruhodné je zařazení i několika úplných nováčků (1 – 3 roky praxe). Je otázkou, zda byli vybráni po zralé úvaze pro své nesporné kvality a třeba i nadšení, či z důvodu vytíženosti starších kolegů, nebo jejich neochotu pustit se do něčeho tak trochu neznámého.

Pro grafické znázornění byl vybrán histogram, který znázorňuje četnostní rozložení zjištěných dat. Směrodatná odchylka potvrzuje velký rozptyl hodnot v souboru výsledků. Medián i modus mají shodně hodnotu 18, což je hodnota téměř shodná s váženým aritmetickým průměrem zjištěných údajů.

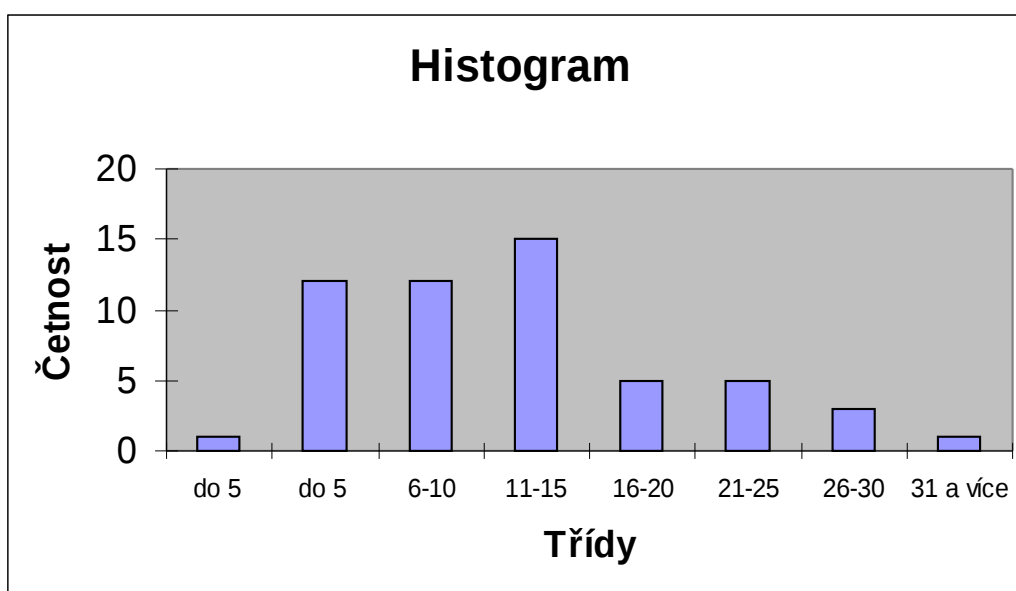
Otázka č. 5 Délka praxe na současné škole

Popisné statistiky	
Stř. hodnota	12,22642
Medián	11
Modus	7
Směr. odchylka	8,303478
Minimum	0
Maximum	32
Počet	53

Tabulka č. 4

Třídy	Četnost
do 5	1
do 5	12
6-10	12
11-15	15
16-20	5
21-25	5
26-30	3
31 a více	1

Tabulka č. 5

Graf č. 3

Tato otázka souvisí úzce s předchozí a měla ukázat, zda výběr na funkci koordinátora souvisí se sounáležitostí ke škole. Z podstaty dotazu musí být tato průměrná hodnota nižší než u otázky čtvrté. Zde vyšla přibližně 12,2. To svědčí skutečně o tom, že koordinátoři na svých školách jsou dlouholetými zaměstnanci. Vzhledem k prozatím malému pohybu učitelů mezi školami to však nemusí znamenat, že délka působení na škole bylo kritérium výběru. Jako extrémní (bez jakéhokoliv podtextu) se mi jeví svěřením tak zodpovědné funkce člověku, který je na škole prvním, nebo druhým rokem, což se zde ve třech odpovědích ukázalo. Roli v takové situaci mohl hrát dřívější osobní kontakt pracovníka s managementem školy, nebo skutečnost, že sám ředitel se po nástupu do funkce ujal koordinace tvorby ŠVP.

Pro grafické znázornění byl opět vybrán histogram, který ukazuje četnostní rozložení zjištěných dat. Směrodatná odchylka také potvrzuje velký rozptyl hodnot v souboru výsledků. Medián (11) je svojí velikostí blízko průměrné hodnotě souboru dat. Modus má hodnotu 7.

Otázka č. 6 Způsob výběru na funkci koordinátora

U této otázky nabízím přehled možností, které účastníci šetření uvedli. Znění jednotlivých bodů není vždy autentické. Podobné způsoby, které byly vyjádřeny slovně jinak, jsem se pokusil formulačně sjednotit.

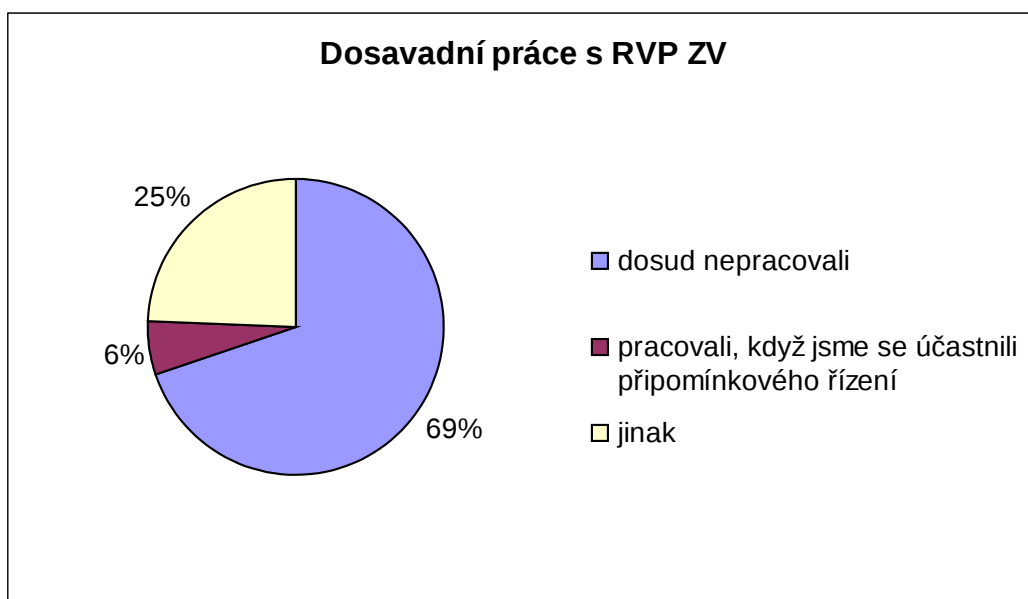
- A. vybral jsem se, neboť jsem ředitel
- B. šla jsem za ředitelem, že bych to chtěla dělat
- C. jsem ředitel, ale s pedagogickým sborem jsem se na sobě dohodl (byli rádi)
- D. ředitel mi to nařídil
- E. ředitel mne oslovil, zda chci a já souhlasila
- F. nikdo jiný to nechtěl dělat
- G. byl jsem na návrh ředitele zvolen pedagogickou radou
- H. bylo mi řečeno, že jako zástupci to spadá do mé kompetence
- I. domluvili jsme se ve vedení školy

Legislativní normy nikde neuvádějí formu, kterou má být koordinátor pro výkon své funkce vybrán. Je tedy skoro jisté, že tak, jak bylo uvedeno, také výběr na jednotlivých školách proběhl. Je však evidentní, že každý z uvedených způsobů vychází z jiné místní (školní) situace a komunikačních zvyklostí. Podle mne také každý z těchto způsobů nastavuje jiné podmínky pro práci koordinátora a přináší mu jinou autoritu mezi kolegy. To vše samozřejmě napomáhá i vytvoření určitého klimatu a motivačních prostředků pro práci na společném úkolu.

Otázka č. 7 Dosavadní práce s RVP ZV

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
dosud nepracovali	7	10	20	37
pracovali, když jsme se účastnili připomínkového řízení	0	2	1	3
jinak	3	2	8	13

Tabulka č. 6

Graf č. 4

Více než dvě třetiny škol (69 %) dosud nepracovalo s RVP ZV. Vzhledem k tomu, že výzkum byl prováděn na konci kalendářního roku 2005 a tedy přibližně 1,5 roku před okamžikem, kdy musí školy mít svůj ŠVP vytvořen, je tato skutečnost alarmující. 31 % škol uvedlo, že již s RVP ZV pracovali, přičemž 6 % se účastnilo i připomínkového řízení k třetí verzi RVP ZV a čtvrtina škol s tímto dokumentem pracovala jiným způsobem. Mezi jiné způsoby mohu z dotazníků uvést:

- A. učitelé ho dostali k přečtení
- B. společně jsme ho studovali
- C. každý měl nastudovat část a seznámit s tím ostatní

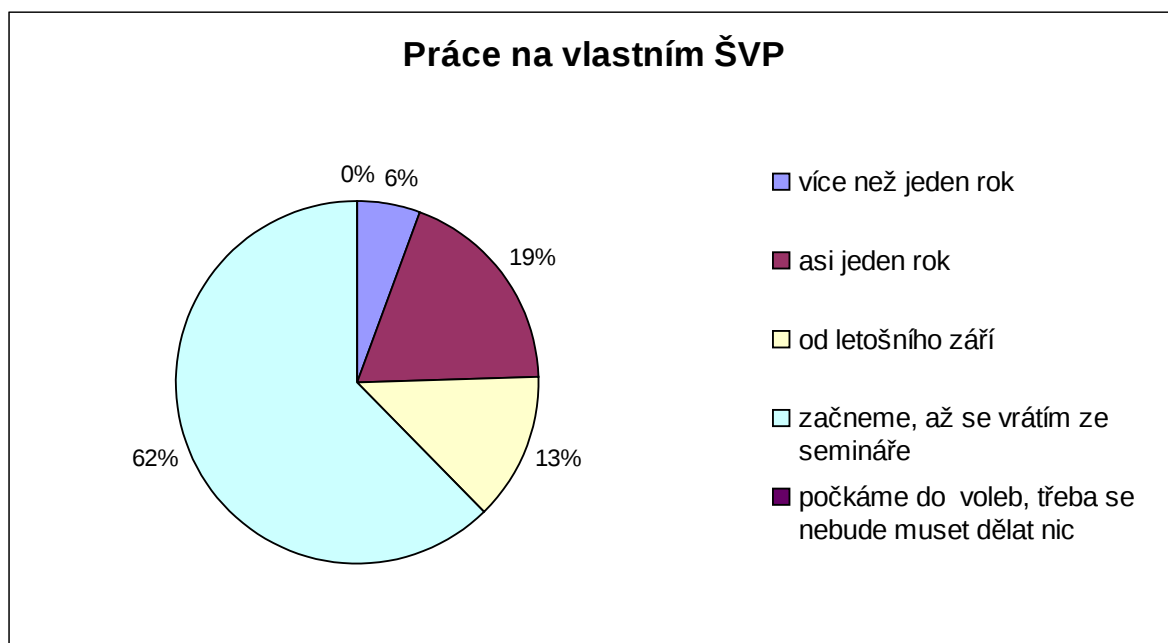
D. ředitel nám sebral osnovy jednotlivých předmětů a nechal nás číst zbytek dokumentu

I když pouhý pokyn k přečtení RVP ZV není patrně nejvhodnějším začátkem pro nastartování reformy ve škole, znamená to alespoň nějakou aktivitu školy. Z celkového vyhodnocení této položky podle mne jasně vyplývá, že situace na jednotlivých školách byla v době šetření velmi rozdílná.

Otázka č. 8 Práce na vlastním ŠVP

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
více než jeden rok	0	3	0	3
asi jeden rok	3	3	4	10
od letošního září	1	1	5	7
začneme, až se vrátím ze semináře	6	7	20	33
počkáme do voleb, třeba se nebude muset dělat nic	0	0	0	0

Tabulka č. 7

Graf č. 5

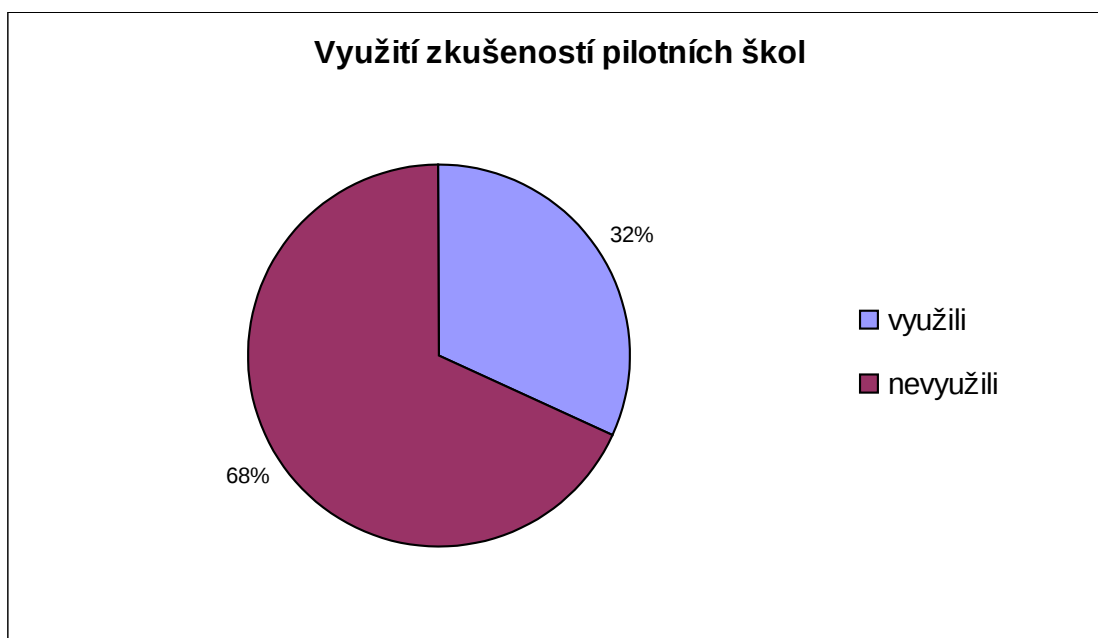
Výsledky u této otázky korespondují s výsledky v otázce předchozí. Čtvrtina škol uvedla, že na vlastním ŠVP pracuje jeden rok a déle. 6 % uvádí více než rok, což odpovídá 6 % škol, které se účastnily připomínkového řízení k RVP ZV. 19 % pracovalo na ŠVP přibližně 1 rok a 13 % od září roku 2005. Pro 62 % by měl seminář pořádaný NIDV být mezníkem a časem nula při tvorbě vlastního kurikulárního dokumentu. Na jednu stranu toto podtrhuje význam národního projektu Koordinátor, na druhou je to však alarmující, pokud připustím, že tak velké množství škol do doby provádění tohoto výzkumu neučinilo žádný čin, který by je posunul blíže k nastartování tvorby ŠVP.

Na změnu, kterou by přinesly volby nespolehala v této skupině žádná škola.

Otázka č. 9 Využití zkušeností pilotních škol

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
využili	3	3	11	17
nevyužili	7	11	18	36

Tabulka č. 8

Graf č. 6

Přestože u této otázky měly koordinátoři možnost stručně popsat způsob využití zkušeností pilotních škol, zůstalo převážně u velmi stručného vyjádření: „ne“. Takto odpověděly více než dvě třetiny dotázaných. Ostatní se opět velmi stručně vyjádřili tak, že jejich odpověď lze považovat za „ano“. Mezi nejčastěji uváděné způsoby patřily (bez četnostního uspořádání):

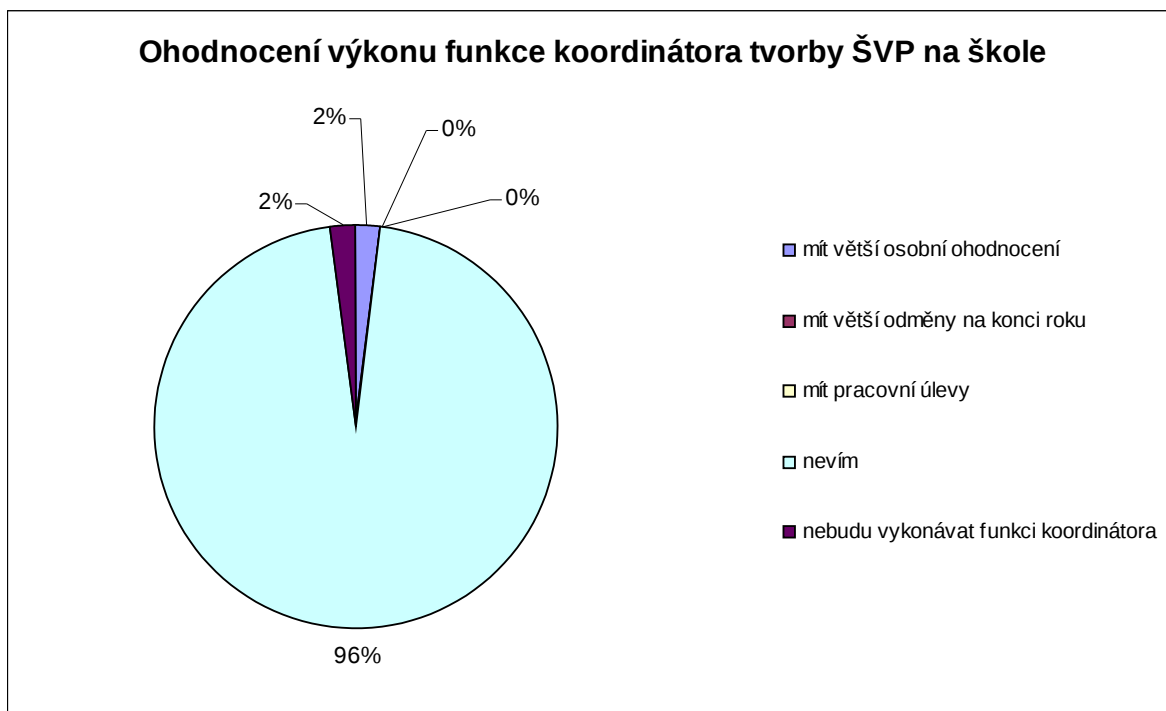
- A. seminář s ředitelem (učiteli) pilotní školy (absolvoval většinou někdo z vedení školy)
- B. návštěva pilotní školy (vedením, nebo celým sborem)
- C. účast na workshopu při setkání PAU (jednotlivci ze školy)
- D. studium dokumentů na webu pilotní školy
- E. přečtení manuálu pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání

Výsledky znamenají, že zkušeností pilotních škol využila méně než jedna třetina zúčastněných. Tento výsledek by mohl být impulsem pro podrobnější rozbor příčin, které vedly k tomu, že v době výzkumu tak málo škol využilo výsledků pilotáže tvorby ŠVP. Je to v rozporu se záměrem aby právě pilotní školy byly oporu celé reformy základního školství.

Otázka č. 10 Ohodnocení výkonu funkce koordinátora tvorby ŠVP na škole

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
Mít větší osobní ohodnocení	0	1	0	1
Mít větší odměny na konci roku	0	0	0	0
Mít pracovní úlevy	0	0	0	0
nevím	10	13	28	51
nebudu vykonávat funkci koordinátora	0	0	1	1

Tabulka č. 9

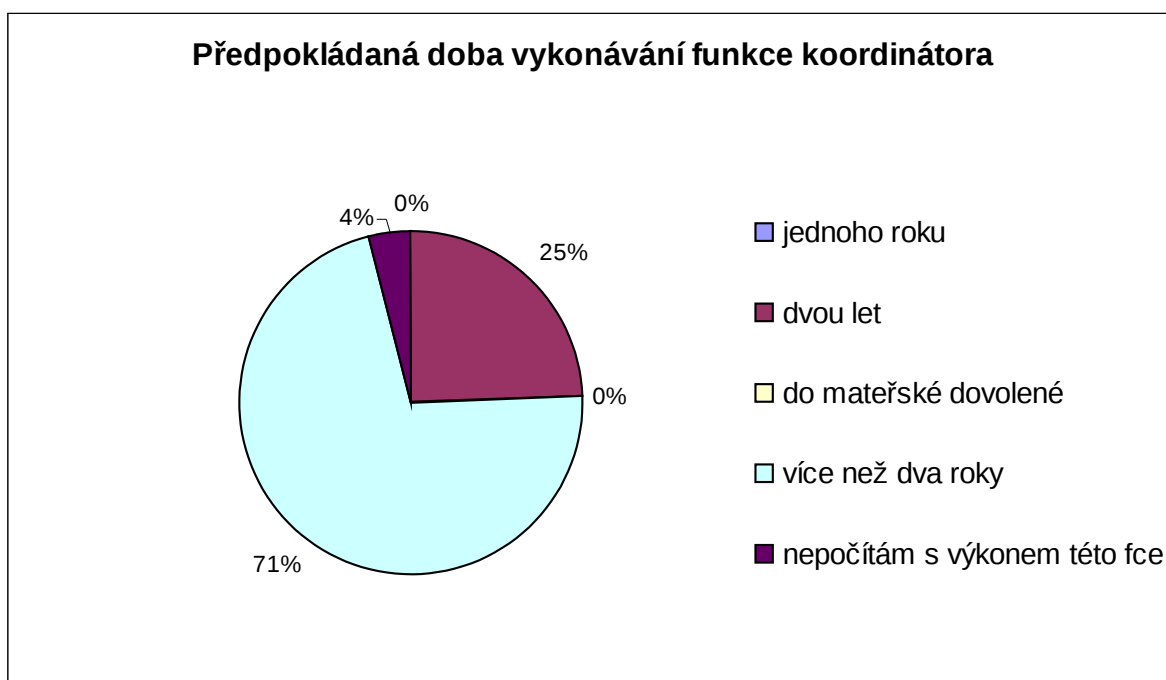
Graf č. 7

U této otázky došlo z dnešního pohledu k nechtěné chybě. Mezi přípravou dotazníku a jeho zadáním nabyla účinnost vyhláška č. 317/2005 Sb., která výkon funkce koordinátora tvorby ŠVP na škole zařadila mezi specializované činnosti vykonávané na škole. Tím podle mého názoru vzniká pracovníkovi, který byl vykonáváním takové činnosti pověřen, nárok na příplatek. Tento příplatek je pak tzv. nárokovou složkou platu. Tato možnost měla být zařazena mezi nabídku odpovědí, což se nestalo. Dle výsledků však podle mne nedošlo k jejich zkreslení, neboť nikdo z účastníků nevznesl žádný dotaz, ani neučinil písemnou poznámku do dotazníku. Možná to spíše svědčí o tom, že o významu §9 uvedené vyhlášky nikdo z účastníků v době výzkumu nevěděl. Stejně tak téměř nikdo nevěděl, jak bude za výkon funkce koordinátora ohodnocen (96 %). Pouze jeden účastník (2 %) měl přislíbeno větší osobní ohodnocení. Jeden účastník uvedl, že funkci koordinátora vykonávat nebude.

Otázka č. 11 Předpokládaná doba vykonávání funkce koordinátora

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
jednoho roku	0	0	0	0
dvou let	1	6	6	13
do mateřské dovolené	0	0	0	0
více než dva roky	9	8	21	38
nepočítám s výkonem této fce	0	0	2	2

Tabulka č. 10

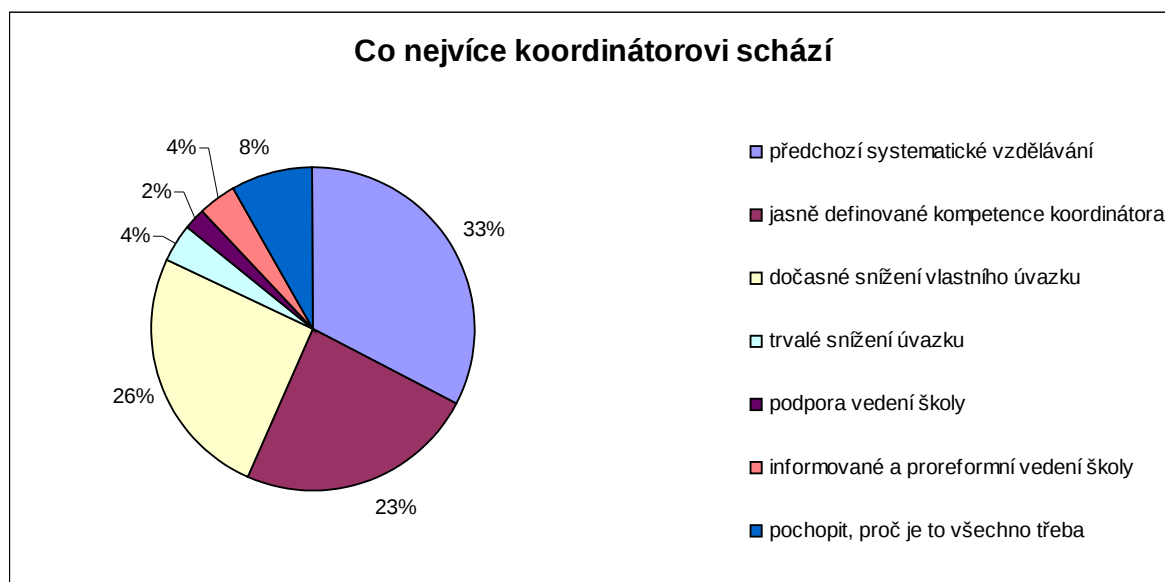
Graf č. 8

Téměř tři čtvrtiny dotazovaných (71 %) počítá s výkonem funkce koordinátora na dobu delší než dva roky. To svědčí o alespoň částečném obeznámení učitelů s podstatou výkonu této funkce. Vědí tedy o tom, že proces tvorby ŠVP nekončí 1. září 2007 nebo okamžikem jeho schválení, ale že práce na tomto dokumentu je kontinuální proces, který může skončit buď legislativní změnou, ukončením existence školy apod. Toto si možná neuvědomuje 25 % respondentů, kteří uvedli, že s výkonem funkce koordinátora počítají na dobu dvou let. Je však také možné, že někteří z nich chtějí předat po dvou letech funkci některému z kolegů. Toto předání může být plánováno z různých důvodů (např. odchod do důchodu). Dva účastníci nepočítají do budoucna s výkonem funkce koordinátora. Příčin pro toto rozhodnutí může být opět více. Mne napadá například souvislost se způsobem výběru na tuto funkci (viz vyhodnocení otázky č. 6), nebo dodatečné zjištění, co všechno by měl koordinátor pro výkon své funkce zvládnout.

Otázka č. 12 Co nejvíce koordinátoři schází

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
předchozí systematické vzdělávání	10	14	25	49
jasně definované kompetence koordinátora	4	10	21	35
dočasné snížení vlastního úvazku	8	12	18	38
trvalé snížení úvazku	1	1	4	6
podpora vedení školy	1	0	2	3
informované a proreformní vedení školy	2	1	3	6
pochopit, proč je to všechno třeba	2	4	6	12

Tabulka č. 11

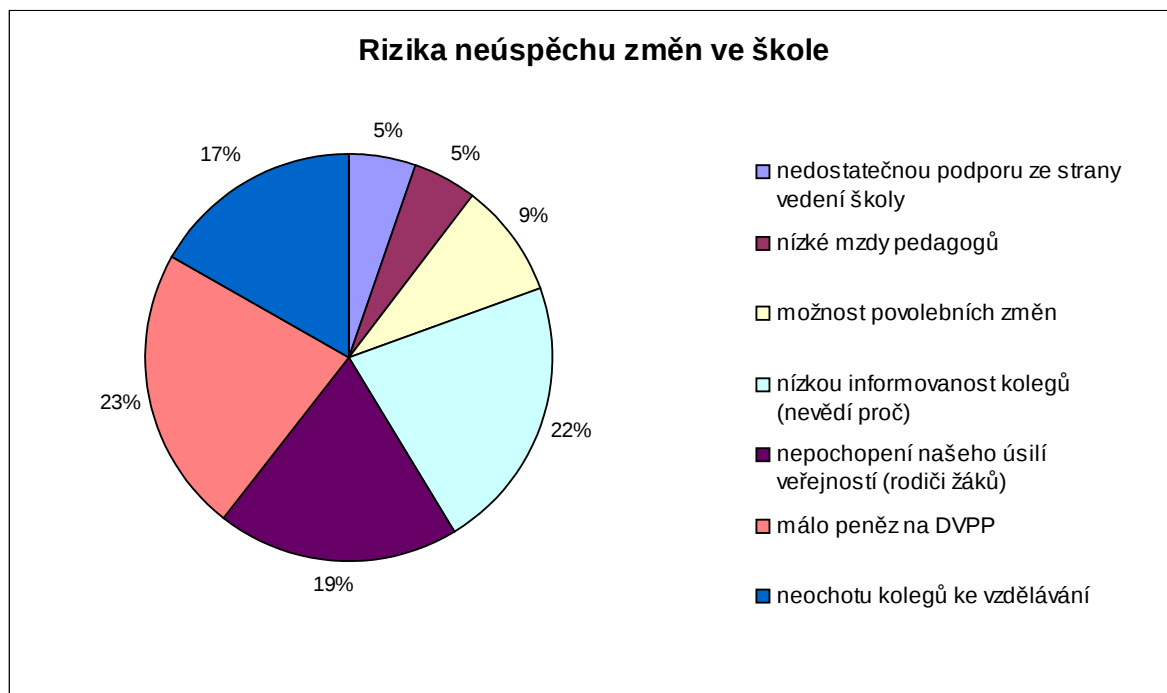
Graf č. 9

Tato otázka měla za úkol ukázat, co v aktuální situaci tvorby ŠVP vnímají koordinátoři jako největší nedostatky pro zahájení nebo pokračování ve své práci. Z výsledků vyplývá, že za nejvážnější považují deficit předchozího systematického vzdělávání (33 %), časové vytížení, které by mohlo být řešeno dočasným snížením přímé vyučovací povinnosti koordinátorů, jako je to např. u výchovných poradců nebo ICT metodiků (26 %) a nedefinované kompetence koordinátora (23 %). Nelze říci, že z nízkého hodnocení ostatních možností vyplývá, že tyto skutečnosti jsou v pořádku, ale že jim koordinátoři přidělují menší prioritu.

Otázka č. 13 Rizika neúspěchu změn ve škole

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
nedostatečnou podporu ze strany vedení školy	1	2	5	8
nízké mzdy pedagogů	2	2	4	8
možnost povolebních změn	3	5	6	14
nízkou informovanost kolegů (nevědí proč)	6	8	20	34
nepochopení našeho úsilí veřejností (rodiči žáků)	6	9	15	30
málo peněz na DVPP	8	10	17	35
neochotu kolegů ke vzdělávání	4	6	16	26

Tabulka č. 12

Graf č. 10

Ve vztahu k vlastní škole se z rozložení odpovědí ukázalo, že jako největší riziko, je na vlastních školách vnímán deficit prostředků na DVPP (23 %), ale v kontrastu s tím zároveň neochota kolegů ke vzdělávání (17 %). Dále vysoká procenta získala nízká informovanost pedagogů o podstatě požadovaných změn (22 %) a strach z nepochopení úsilí škol ze strany rodičů žáků (19 %). Celkem vyrovnaných hodnot dosáhly ostatní uváděné možnosti. Nedostatečná podpora ze strany vedení školy (5 %), nízké mzdy pedagogů (5 %) a o 4 % více možnost povolebních změn (9 %).

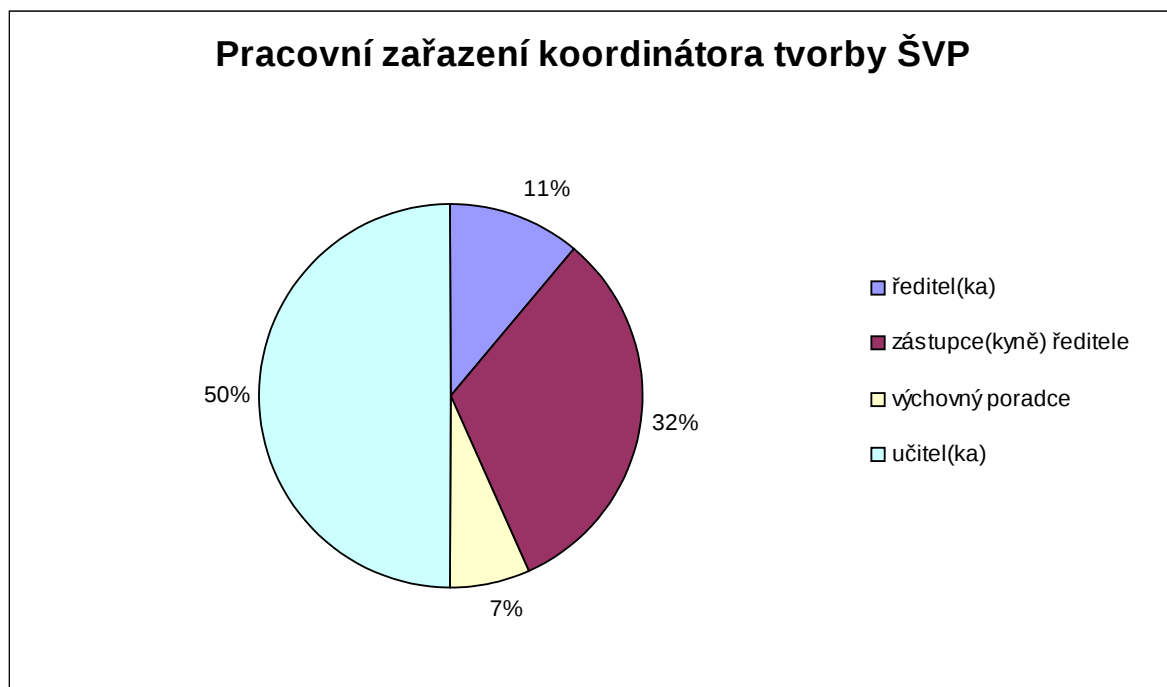
Opodstatněnost prvního uváděného rizika je dle mého názoru evidentní. Změny které by měly realizací reformy nastat, vyžadují od pedagogů nové postupy a metody práce ve vyučovacím procesu, studium poznatků moderní pedagogiky a souvisejících vědních disciplín a pro mnohé především jiný způsob uvažování o praktické pedagogice. To vše se nedá v krátké době zvládnout jinak, než intenzivním vzděláváním učitelů, což bez odpovídajících finančních prostředků není možné. Přitom v rozpočtech škol se v souvislosti s reformou žádné mimořádné finanční prostředky na oblast vzdělávání neobjevily. Legitimita ostatních obav se ukáže až časem. Myslím si, že škola, která dokáže rizika své práce včas pojmenovat, má prostor najít prostředky, kterými se dají alespoň částečně eliminovat.

3.4.2 Školy nad 200 žáků

Otázka č. 3 Pracovní zařazení koordinátora tvorby ŠVP ve škole

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
ředitel(ka)	9	4	2	15
zástupce(kyně) ředitele	18	13	12	43
výchovný poradce	2	4	3	9
učitel(ka)	19	18	30	67

Tabulka č. 13

Graf č. 11

Největší počet koordinátorů, 50 %, byl jmenován z řad učitelů, kteří nezastávají ve škole žádnou z funkcí ředitel, zástupce ředitele či výchovný poradce. Ředitelé, kteří budou na svých školách vykonávat funkci koordinátora byli zastoupeni 11 %. 32 % bylo koordinátorů vykonávajících zároveň funkci zástupce ředitele. Součet počtu ředitelů a jejich zástupců, kteří jsou zároveň koordinátory je 43 %. Sečteme-li počet koordinátorů, kteří navíc zastávají další funkci (ředitel školy, zástupce, výchovný poradce), dostaneme rovných 50 %.

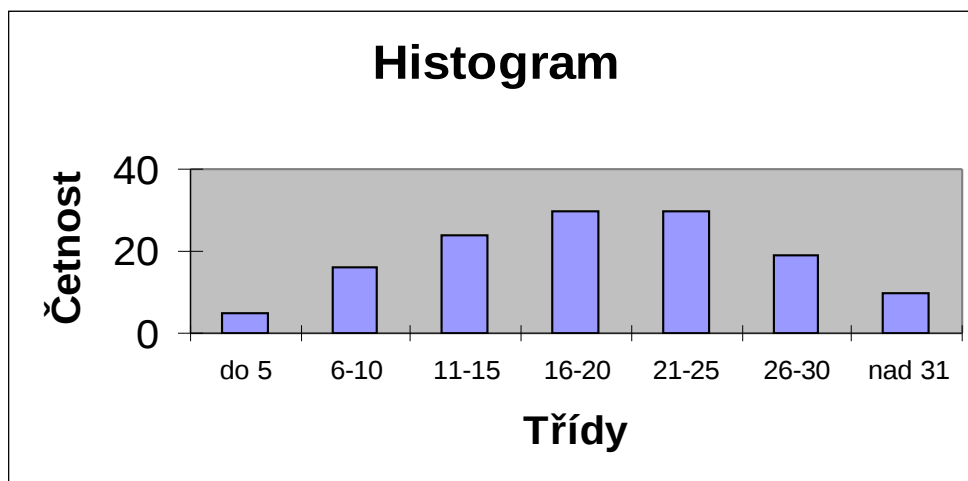
Otázka č. 4 Celková délka pedagogické praxe

Popisné charakteristiky	
Stř. hodnota	19,52238806
Medián	20
Modus	20
Směr. odchylka	7,778625444
Minimum	1
Maximum	38
Počet	134

Tabulka č. 14

<i>Třídy</i>	<i>Četnost</i>
do 5	5
6-10	16
11-15	24
16-20	30
21-25	30
26-30	19
nad 31	10

Tabulka č. 15

Graf č. 12

Průměrná délka pedagogické praxe koordinátorů byla přibližně 19,5 roku. Tato hodnota vypovídá o tom, že na místa koordinátorů byli většinou vybíráni zkušení pedagogové, u nichž by délka praxe měla být zárukou (nikoliv jedinou) kvalifikovaného splnění úkolů. I v této skupině škol se objevilo zařazení pedagoga s praxí jeden rok.

Pro grafické znázornění byl vybrán histogram, který znázorňuje četnostní rozložení zjištěných dat. Směrodatná odchylka potvrzuje velký rozptyl hodnot v souboru výsledků. Medián i modus mají hodnotu 20, což se blíží hodnotě aritmetického průměru zjištěných údajů.

Otázka č. 5 Délka praxe na současné škole

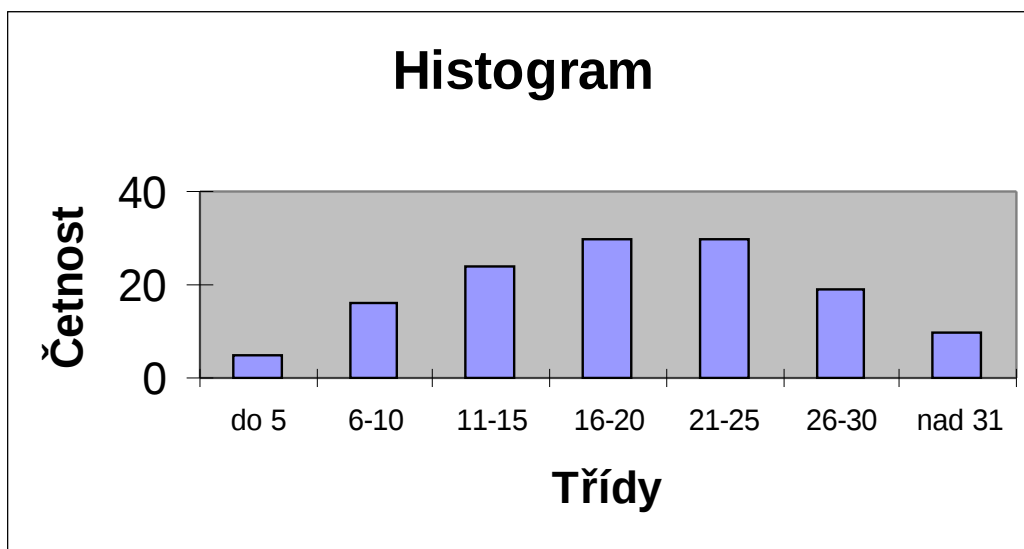
Popisné charakteristiky	
Stř. hodnota	13,30597
Medián	13
Modus	15
Směr. odchylka	7,915178
Minimum	0
Maximum	33
Počet	134

Tabulka č. 16

Třídy	Četnost
do 5	5

6-10	16
11-15	24
16-20	30
21-25	30
26-30	19
nad 31	10

Tabulka č. 17

Graf č. 13

Tato otázka může být komentována podobně jako u malých škol. Střední hodnota zde vyšla přibližně 13,3. Svěření funkce pracovníkovi, který je na škole prvním rokem se stalo ve dvou případech, druhým rokem v šesti případech.

Pro grafické znázornění byl opět vybrán histogram, který ukazuje četnostní rozložení zjištěných dat. Směrodatná odchylka potvrzuje velký rozptyl hodnot v souboru výsledků. Medián (13) i modus (15) jsou blízko průměrné hodnotě souboru dat.

Otázka č. 6 Způsob výběru na funkci koordinátora

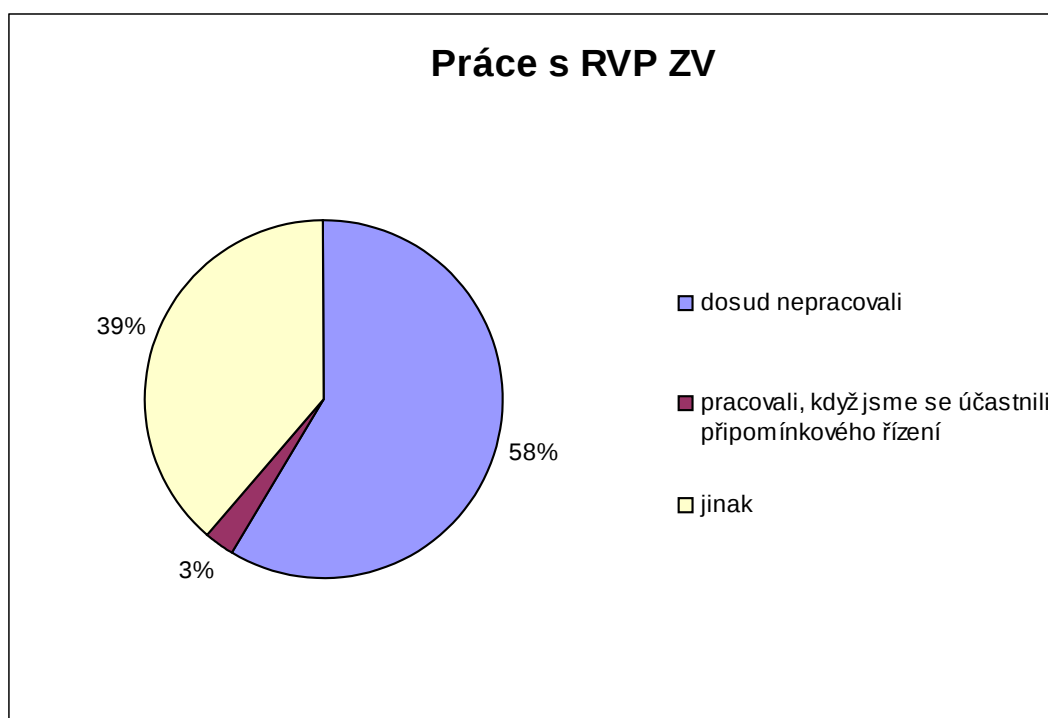
U této otázky nabízím přehled možností, které účastníci šetření uvedli. Znění jednotlivých bodů není vždy autentické. Podobné způsoby, které byly vyjádřeny slovně jinak, jsem se pokusil formulačně sjednotit.

- A. vybral jsem se, neboť jsem ředitel
- B. šla jsem za ředitelem, že bych to chtěla dělat
- C. jsem ředitel, ale s pedagogickým sborem jsem se na sobě dohodl (byli rádi)
- D. ředitel mi to nařídil
- E. ředitel mne oslovil zda chci a já souhlasila
- F. nikdo jiný to nechtěl dělat
- G. byl jsem na návrh ředitele zvolen pedagogickou radou
- H. bylo mi řečeno, že jako zástupci to spadá do mé kompetence
- I. domluvili jsme se ve vedení školy

Otázka č. 7 Dosavadní práce s RVP ZV

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
dosud nepracovali	29	22	27	78
pracovali, když jsme se účastnili připomínkového řízení	3	1	0	4
jinak	16	16	20	52

Tabulka č. 18

Graf č. 14

Více než dvě tři pětiny škol (58 %) dosud nepracovalo s RVP ZV. Vzhledem k tomu, že výzkum byl prováděn na konci kalendářního roku 2005 a tedy přibližně 1,5 roku před okamžikem, kdy musí školy mít svůj ŠVP vytvořen, je tato skutečnost alarmující. 42 % škol uvedlo, že již s RVP ZV pracovali, přičemž 3 % se účastnilo i připomínkového řízení k třetí verzi RVP ZV a téměř dvě pětiny škol (39 %) s tímto dokumentem pracovaly jiným způsobem. Mezi jiné způsoby mohu z dotazníků uvést:

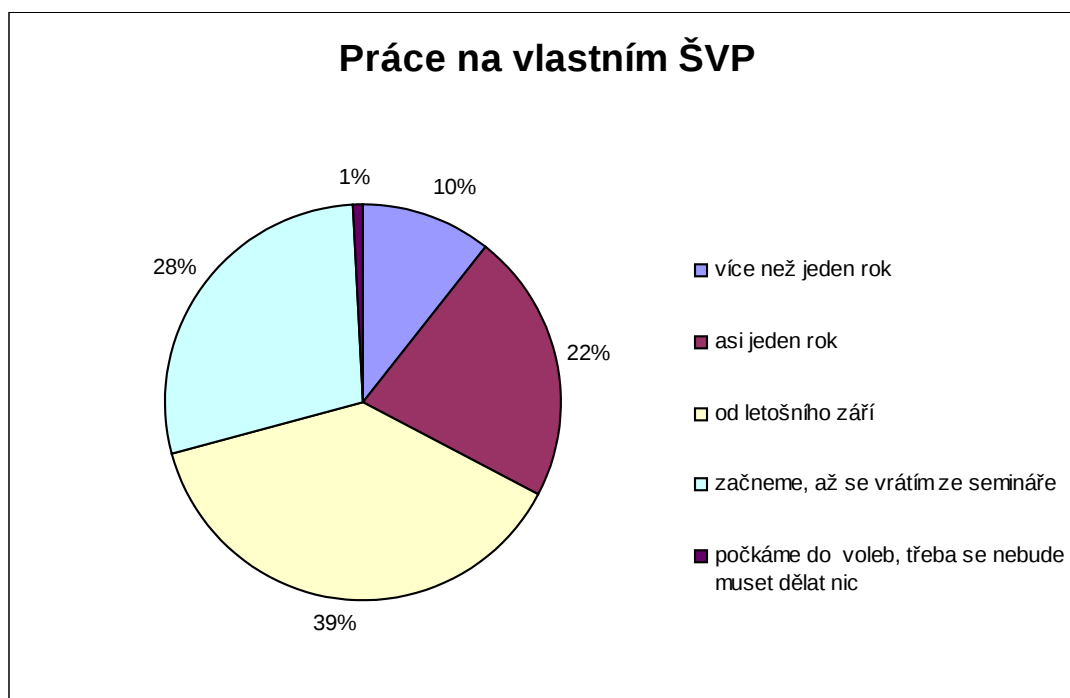
- A. učitelé ho dostali k přečtení
- B. společně jsme ho studovali
- C. každý měl nastudovat část a seznámit s tím ostatní
- D. předmětové komise dostali za úkol zkontrolovat osnovy svých předmětů

I když pouhý pokyn k přečtení RVP ZV, nebo „kontrola osnov“ předmětů není zcela vhodným začátkem pro nastartování reformy ve škole, znamená to alespoň nějakou aktivitu školy. Z celkového vyhodnocení této položky podle mne jasně vyplývá že situace na jednotlivých školách byla v době šetření velmi rozdílná.

Otázka č. 8 Práce na vlastním ŠVP

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
více než jeden rok	6	0	8	14
asi jeden rok	15	6	9	30
od letošního září	7	18	26	51
začneme, až se vrátím ze semináře	20	15	3	38
počkáme do voleb, třeba se nebude muset dělat nic	0	0	1	1

Tabulka č. 19

Graf č. 15

Nejvíce škol (39 %) uvedlo, že na vlastním ŠVP pracují od září 2005. Pro 28 % škol byla mezníkem pro zahájení tvorby účast koordinátora na semináři v rámci národního projektu Koordinátor. Přibližně roční práci na svém kurikulárním dokumentu uvedlo 22 % dotázaných škol a přibližně 10 % škol se tvorbě věnuje více než jeden rok. Mezi účastníky šetření jeden uvedl, že škola vyčká do voleb.

Otázka č. 9 Využití zkušeností pilotních škol

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
využili	16	13	12	41
nevyužili	32	26	35	93

Tabulka č. 20

Graf č. 16

Stejně jako u malých škol byly odpovědi rozříděny do kategorií ano – využili, ne – nevyužili.

Mezi nejčastěji uváděné způsoby využití patřily (bez četnostního uspořádání):

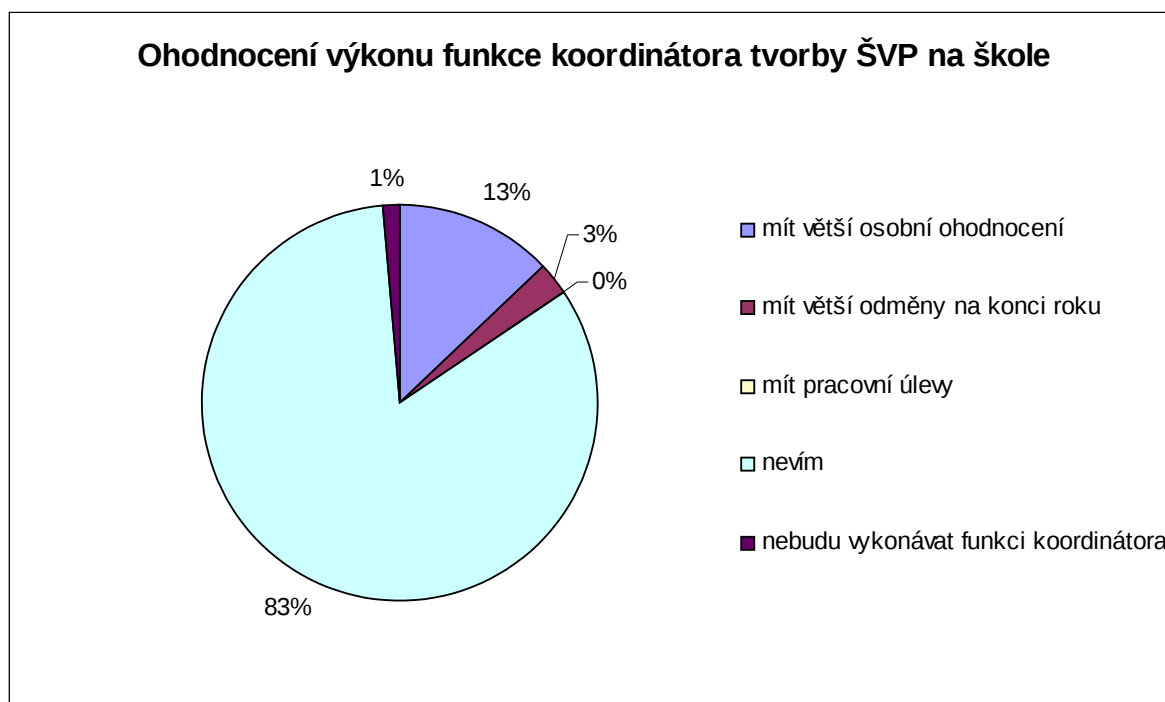
- A. seminář s ředitelem (učiteli) pilotní školy (absolvoval většinou někdo z vedení školy)
- B. návštěva pilotní školy (vedením, nebo celým sborem)
- C. účast na workshopu při setkání PAU (jednotlivci ze školy)
- D. studium dokumentů na webu pilotní školy
- E. přečtení manuálu pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání

Výsledky znamenají, že zkušeností pilotních škol využila méně než jedna třetina zúčastněných (31 %).

Otázka č. 10 Ohodnocení výkonu funkce koordinátora tvorby ŠVP na škole

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
mít větší osobní ohodnocení	3	8	6	17
mít větší odměny na konci roku	1	1	2	4
mít pracovní úlevy	0	0	0	0
nevím	42	30	39	111
nebudu vykonávat funkci koordinátora	2	0	0	2

Tabulka č. 21

Graf č. 17

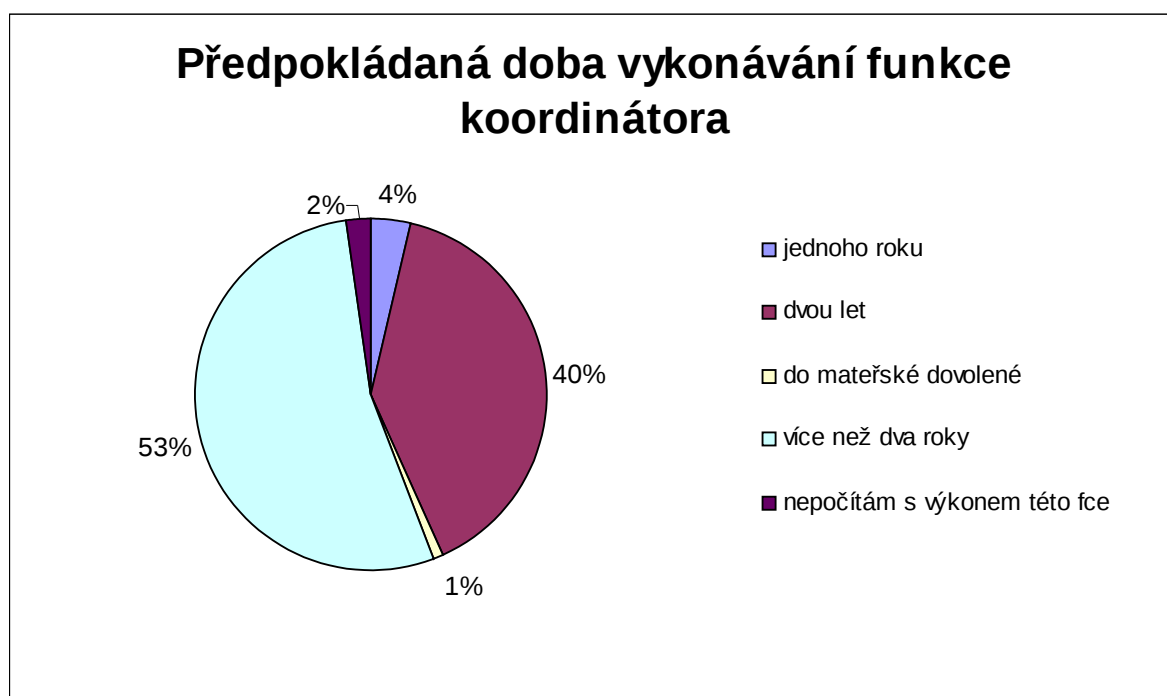
I k této otázce patří úvodní část komentáře otázky deset pro školy do 200 žáků. 13 % uvedlo, že budou mít vyšší osobní ohodnocení a 3 % odměnu na konci roku. 83 %

koordinátorů nevědělo, jak budou za svoji práci ohodnoceni. Dva účastníci uvedli, že funkci koordinátora vykonávat nebudou.

Otázka č. 11 Předpokládaná doba vykonávání funkce koordinátora

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
jednoho roku	2	1	2	5
dvou let	18	21	14	53
do mateřské dovolené	0	0	1	1
více než dva roky	26	16	30	72
nepočítám s výkonem této fce	2	1	0	3

Tabulka č. 22

Graf č. 18

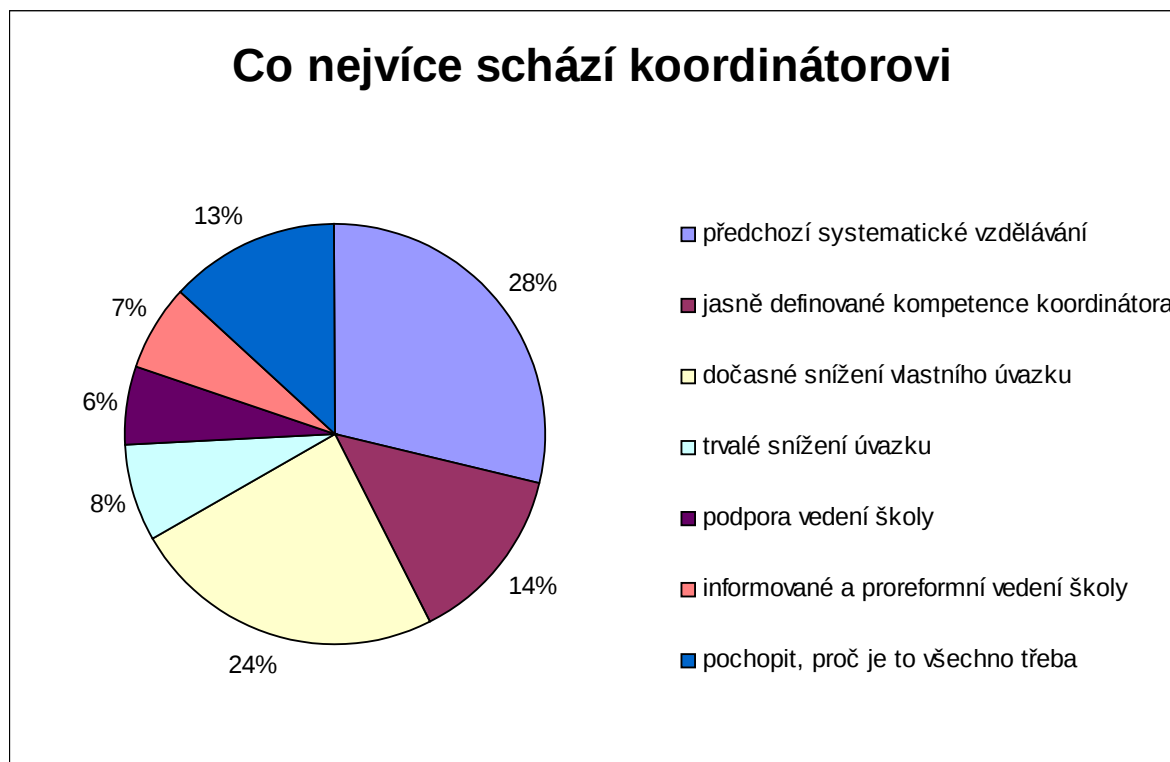
Více než polovina dotazovaných (53 %) počítá s výkonem funkce koordinátora na dobu delší než dva roky. 40 % respondentů uvedlo, že s výkonem funkce koordinátora počítají na dobu dvou let, nebo jednoho roku (4 %). Je však také možné, že někteří z nich chtějí předat po čase funkci některému z kolegů. Toto předání může být plánováno

z různých důvodů (např. odchod do důchodu, předpoklad vyčerpání, touha věnovat se intenzivněji svému oboru apod.). Tři účastníci nepočítají do budoucna s výkonem funkce koordinátora. Příčin pro toto rozhodnutí může být opět více, jak jsem již uvedl u vyhodnocení dotazníků škol s počtem žáků do 200. Jedna účastnice uvedla, že funkci chce vykonávat do nástupu na mateřskou dovolenou. Uvedená možnost však nikterak nespecifikuje časový horizont tohoto nástupu a tak o předpokládané době výkonu funkce koordinátora můžeme jen spekulovat. S odstupem času se domnívám, že by bylo vhodné tuto možnost z dotazníku vyřadit.

Otázka č. 12 Co nejvíce koordinátorovi schází

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
předchozí systematické vzdělávání	39	32	43	114
jasně definované kompetence koordinátora	18	17	19	54
dočasné snížení vlastního úvazku	38	27	31	96
trvalé snížení úvazku	11	7	12	30
podpora vedení školy	5	8	11	24
informované a proreformní vedení školy	12	9	5	26
pochopit, proč je to všechno třeba	18	15	19	52

Tabulka č. 23

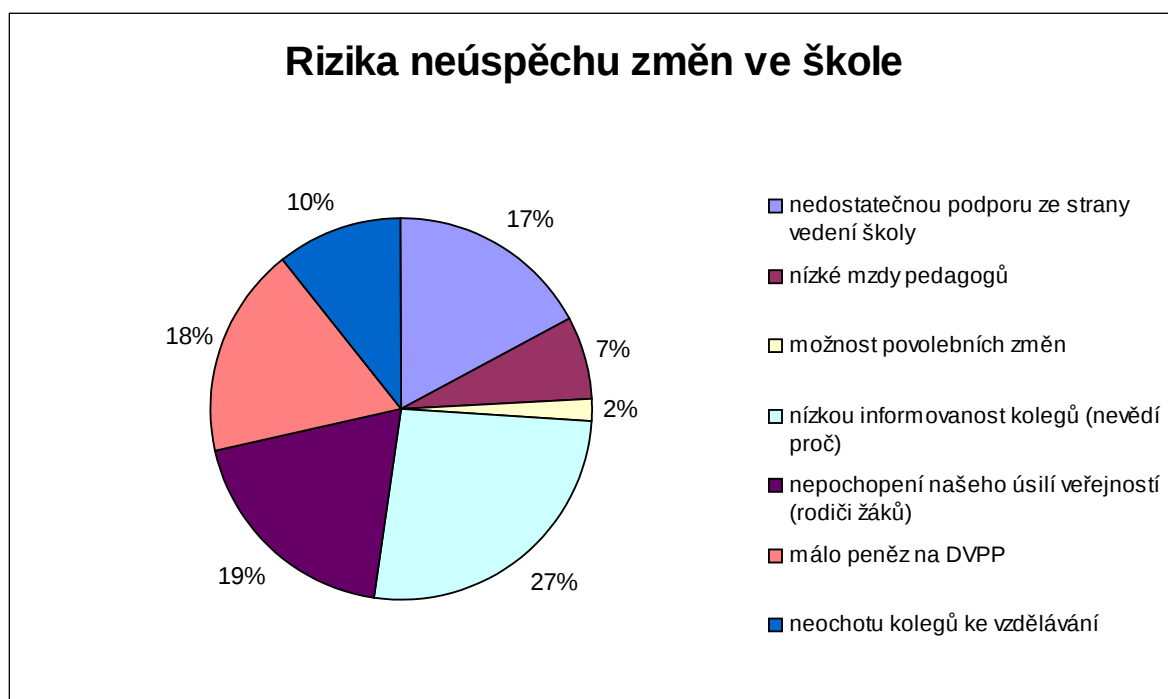
Graf č. 19

Z výsledků vyplývá, že za nejvážnější považují deficit předchozího systematického vzdělávání (28 %) a časové vytížení, které by mohlo být řešeno dočasným snížením přímé vyučovací povinnosti koordinátorů, jako je to např. u výchovných poradců, nebo ICT metodiků (24 %). Další v pořadí důležitosti byly uváděny nedefinované kompetence koordinátora (14 %) a nepochopení důvodů reformy (13 %). Nelze říci, že z nižšího hodnocení ostatních možností vyplývá, že tyto skutečnosti jsou v pořádku, ale že jim koordinátoři přidělují menší prioritu.

Otázka č. 13 Rizika neúspěchu změn ve škole

	Jihomoravský kraj	Ústecký kraj	Pardubický kraj	Celkem
nedostatečnou podporu ze strany vedení školy	24	23	21	68
nízké mzdy pedagogů	12	6	9	27
možnost povolebních změn	4	1	3	8
nízkou informovanost kolegů (nevědí proč)	40	31	31	102
nepochopení našeho úsilí veřejností (rodiči žáků)	30	21	25	76
málo peněz na DVPP	22	19	30	71
neochotu kolegů ke vzdělávání	11	14	16	41

Tabulka č. 24

Graf č. 20

Ve vztahu k vlastní škole se z rozložení odpovědí ukázalo, že jako největší riziko, je na vlastních školách vnímána nízká informovanost pedagogů (27 %), nepochopení úsilí škol ze strany rodičů žáků (19 %), deficit prostředků na DVPP (18 %) a bohužel i obava z nedostatečné podpory ze strany vedení školy (17 %). Významné ohodnocení získala i obava z neochoty kolegů k dalšímu vzdělávání (10 %). Jako nejmenší rizika z výčtu uvedeného v dotazníku byly vyhodnoceny nízké mzdy pedagogů (7 %) a možnost povolebních změn (2 %).

3.4.3 Porovnání výsledků šetření pro školy různých velikostí

Pro jednoduchost při popisu budu pro školy s počtem žáků do 200 používat pojmenování „malé školy“, pro ostatní (s počtem žáků nad 200) označení „velké školy“.

Otázka č. 3 Pracovní zařazení koordinátora tvorby ŠVP ve škole

U škol malých bylo zjištěno, že funkcí koordinátora tvorby ŠVP bylo pověřeno o 10 % více pedagogů, kteří navíc na škole vykonávají i jinou „významnou“ funkci (ředitel školy, zástupce ředitele, výchovný poradce). Největší rozdíl je patrný právě u funkce ředitele školy (také o 10% více). Podle mne je tento výsledek způsoben nutností vybírat na malých školách z podstatně menšího počtu pedagogů než na velkých.

Otázka č. 4 a 5 Celková délka pedagogické praxe a délka praxe na současné škole

Rozdíl v průměrných hodnotách odpovědí na otázky 4 a 5 je u obou velikostí škol téměř stejný (5,2 a 6,2 roku). Průměrná délka praxe koordinátorů na malých školách je 17,4 roku, na velkých školách 19,5 roku. Vzhledem k tomu, že obě hodnoty znamenají výběr zkušených pedagogů (pedagogů s dlouhodobou praxí), nevidím rozdíl ve středních hodnotách jako významný.

Otázka č. 6 Způsob výběru na funkci koordinátora

Druhy odpovědí na tuto otázku byly u obou škol v podstatě stejné. Četnost jednotlivých odpovědí nebyla u této otázky zkoumána.

Otázka č. 7 Dosavadní práce s RVP ZV

Mezi velkými a malými školami se ukázal 11% rozdíl v dosavadní práci na RVP ZV. Velké školy v tomto ukazateli projevily větší aktivitu přestože v připomínkovém řízení projevilo snahu 6 % škol malých oproti 3 % velkých škol. Je však nutné uvést, že dotazník nehodnotil smysluplnost a formu práce škol s RVP ZV.

Otázka č. 8 Práce na vlastním ŠVP

U této otázky se ukázal ještě větší rozdíl v aktivitě malých a velkých škol. Do doby tohoto výzkumu na malých školách začalo na vlastním ŠVP pracovat 38 % škol, zatímco na velkých školách již zahájilo proces tvorby 72 % z dotázaných. Musím přiznat, že jsem před vyhodnocováním očekával výsledek opačný (ve prospěch aktivity malých škol).

Otázka č. 9 Využití zkušeností pilotních škol

U této otázky je výsledek prakticky stejný u obou kategorií škol. Zkušeností pilotních ZŠ nevyužilo 68 % malých a 69 % velkých škol.

Otázka č. 10 Ohodnocení výkonu funkce koordinátora tvorby ŠVP na škole

Na malých školách nevědělo jak bude za práci koordinátora odměněno 96 % dotázaných, na velkých školách 83 %. Rozdíl v této kategorii odpovědí, je kompenzován počtem pedagogů kteří budou na velkých školách, za výkon uvedené funkce, mít vyšší osobní ohodnocení (13 %). Na malých školách je to tak pouze u 2 % koordinátorů. Domnívám se, že tento rozdíl lze považovat za významný a že to může plynout z možností velkých škol ovlivňovat naplněnost tříd (slučováním paralelních), což následně znamená větší prostor pro udělování nadtarifních složek platu. Dalším důvodem může být větší prostor při velkém počtu pedagogů na přeskupování osobních ohodnocení s nižším výsledným dopadem na jednotlivce.

Otázka č. 11 Předpokládaná doba vykonávání funkce koordinátora

I zde se projevil rozdíl mezi školami různých velikostí v nejvýrazněji zastoupených kategoriích odpovědí. Na dobu dvou let počítá s výkonem funkce koordinátora na malých školách 25 % respondentů, na velkých 40 %. Na dobu delší než dva roky je to u malých škol 71 % dotázaných, u velkých škol 53 %. Tyto rozdíly se neprojeví, pokud obě kategorie sečteme. Potom můžeme říct, že na dobu dva a více let počítá s výkonem funkce koordinátora na malých školách 96 % účastníků výzkumu a na velkých 93 %. Takovýto výsledek je uspokojivý, protože z něho plyne, že téměř všem dotázaným je jasný dlouhodobý horizont procesu tvorby a následných úprav ŠVP.

Otázka č. 12 Co nejvíce koordinátorovi schází

V tomto bodě se většina účastníků shodla na třech největších nedostatcích pro práci koordinátora. Jsou jimi předchozí vzdělávání (malé školy 33 %, velké 28 %), potřeba snížení úvazku (26 % a 24 %) a definování kompetencí (23 % a 14 %). U velkých škol k těmto třem navíc patří podpora vedení školy se 13 % (u malých škol 8 %).

Otázka č. 13 Rizika neúspěchu změn ve škole

I u této otázky se respondenti z velkých a malých škol v některých odpovědích téměř shodly. U ostatních jsou rozdíly v řádu procent.

Malé školy seřadily možná rizika v tomto pořadí:

<i>riziko</i>	%
málo peněz na DVPP	23
nízká informovanost pedagogů	22
nepochopení ze strany veřejnosti	19
neochota kolegů vzdělávat se	17
možnost povolebních změn	9
nedostatečná podpora ze strany vedení školy	5
nízké mzdy pedagogů	5

Tabulka č. 25

Velké školy vidí rizika takto:

<i>riziko</i>	%
nízká informovanost pedagogů	27
nepochopení ze strany veřejnosti	19
málo peněz na DVPP	18
nedostatečná podpora ze strany vedení školy	17
neochota kolegů vzdělávat se	10
nízké mzdy pedagogů	7
možnost povolebních změn	2

Tabulka č. 26

3.5 Celkové shrnutí výsledků průzkumu

Provedený výzkum kvantitativně charakterizoval vybrané faktory, které by mohly významně nebo okrajově ovlivňovat procesy tvorby školních vzdělávacích programů na jednotlivých školách. Některé z nich pak podle mého názoru mohou ovlivnit průběh úvodní části školské reformy na základních školách obecně.

Ze samostatného posuzování škol různých velikostí vyplývá, že u některých oblastí existuje významný rozdíl v situaci na školách s počtem žáků do 200 a na školách s počtem žáků nad 200. Těmito oblastmi jsou například zapojení ředitelů škol jako koordinátorů

tvorby ŠVP, zapojení škol do práce s RVP, čas zahájení tvorby ŠVP, nebo způsob ohodnocení práce koordinátora. Tím byla potvrzena stanovená hypotéza. U některých faktorů se odlišnosti neprokázaly (využití zkušeností pilotních škol). Vzhledem k počtu respondentů výzkumu (187) a jejich výběru se domnívám, že by se výsledky daly zobecnit na situaci v celé ČR.

Vzhledem k tomu, že praktickými realizátory školské reformy jsou pedagogové v přímém vyučovacím procesu, se domnívám, že jejich vnímání podmínek pro tvorbu ŠVP je třeba brát velmi vážně. Ve vztahu k výsledkům zejména posledních otázek v dotazníku je pak nutné hledat, co je příčinou, že oblast informovanosti pedagogů i veřejnosti a podpora DVPP jsou vnímány tak problematicky. Rozpoznání těchto příčin pak umožní nalézt možnosti, jak tento stav napravit nebo se ho příště vyvarovat. Z mého pohledu se jako řešení nabízí větší podpora publicity ze strany státu. V první fázi mezi učiteli samotnými a později i pro veřejnost. V současné době je v podstatě jedinou celostátní podporou ve vzdělávání k problematice tvorby ŠVP ze strany státu NP Koordinátor. Ten je sice vnímán učiteli velmi pozitivně, ale jako osamocený projekt. Další možnosti, které se nabízejí již mají čistě komerční podstatu a jsou pak pro mnohé školy nedostupné. Jako nedostatečné se mi jeví i obeznámení managementu škol s podstatou změn. Všichni zástupci vedení škol měli být podle mne hned v úvodu reformy podrobně seznámeni s celou problematikou, neboť oni mají v rukou velké množství možností, jak reformu podpořit nebo brzdit. Jestliže toto neproběhlo v úvodu je nejvyšší čas takové vzdělávání zajistit.

Druhým východiskem pro řešení problémů se mi zdá být intenzivnější zapojení pilotních škol do PR. Zapojit je však třeba nejen ředitele těchto škol, ale vytvořit i podmínky pro to, aby mezi učitelskou veřejností mohli ve větší míře přijít i běžní učitelé.

Samozřejmostí by mělo být přiměřené navýšení rozpočtu školství na zahájení změn tak, aby bylo jasně vymezeno k čemu jsou tyto prostředky určeny. Jestliže škola musí zavést funkci koordinátora tvorby ŠVP [7], pak by měla obdržet adekvátní částku na zákonné nároky k jeho mzdě a nikoliv muset tyto prostředky brát na úkor jiných složek mezd ve škole ostatním zaměstnancům.

4 Závěr

Cílem mojí práce bylo poskytnout přehled vstupních informací, které by měly být známy na začátku procesu vzniku ŠVP základní školy, nabídnout východiska a možnosti pro různé způsoby motivace pedagogického sboru školy a na základě dotazníkového šetření mezi učiteli pověřenými výkonem funkce koordinátora tvorby ŠVP posoudit některé faktory ovlivňující tuto tvorbu a to i v souvislosti s možnými rozdíly mezi velkými a malými školami.

V teoretické části jsem zpracoval vazby nejpodstatnějších zákonných norem na obsah ŠVP a procesy vedoucí k jeho vytvoření školou. Dále byla úvodní část podrobněji věnována cílům základního vzdělávání a vzdělávání v obecném slova smyslu. Snažil jsem se poukázat i na širší souvislosti ve směřování současného poslání vzdělávacího procesu ve vazbě na naše zapojení do EU. Tyto dvě kapitoly pak byly doplněny o návrhy možností neformální motivace pedagogů ve svých pedagogických sborech pomocí metod vyzkoušených v rámci NP Koordinátor. Tím se mi podařilo vytvořit jakýsi rámeček využitelný pro management základní školy k přípravě řízené proměny práce školy a k zahájení tvorby vlastního školního vzdělávacího programu.

Výsledky dotazníkového šetření (je třeba připomenout, že probíhalo na vzorku 187 koordinátorů z úplných základních škol) kvantitativně vyjádřili některé skutečnosti, jejichž změnou by se dal změnit postup vytváření ŠVP na školách a tím i tempo a kvalita změn zaváděných do vzdělávací soustavy ČR. Při posouzení výsledků výzkumu jsem se pokusil navrhnout cesty, které by vedly ke zmírnění nedostatků. Včasným použitím by pak byly preventivním opatřením.

Domnívám se, že některé výsledky mé práce je možné využít ještě v etapě zavádění kurikulární reformy na základních školách a zároveň může být podkladem v přípravě podobného procesu ve středním školství.

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

DVPP – další vzdělávání pedagogických pracovníků

EU – Evropská unie

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

NIDV – Národní institut pro další vzdělávání (zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků)

NP – národní projekt

RUP – rámcový učební plán

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠUP – školní učební plán

ŠVP – školní vzdělávací program

VÚP – Výzkumný ústav pedagogický

ZŠ – základní škola

PR – public relations

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Bc. Václavu Trojanovi za užitečné rady a podněty při zpracování zvoleného tématu i za trpělivost při dokončování výsledné podoby práce.

Poděkování patří také paní PhDr. Adrieně Smejkalové, CSc. za spolupráci při vytváření dotazníku pro výzkumné šetření a mé rodině.

Použité zdroje

1. BERAN, V. *Proč tvořit ŠVP?* 1. vyd. Praha: Dr. Josef Raabe, s. r. o., 2005. 71 s. ISBN 80-86307-23-9.
2. BROŽ, Z. Školní vzdělávací program a proměna školy. In *Příprava učitelů a aktuální proměny v základním vzdělávání*. České Budějovice, 2005. s. 12-13, ISBN 80-7040-789-1.
3. KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení a vyučování Teoretické a praktické problémy* 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2001. 179 s. ISBN 80-246-0192-3.
4. JANDOVÁ, R.- PROKEŠOVÁ, L. RVP pro ZV z pohledu učitelů ZŠ. In *Příprava učitelů a aktuální proměny v základním vzdělávání*. České Budějovice, 2005. s. 27-30, ISBN 80-7040-789-1.
5. KRITICKÉ LISTY: čtvrtletník pro kritické myšlení ve školách. Č 20 (říjen 2005). Praha: o. s. Kritické myšlení, 2005. Vychází čtvrtletně. ISSN 1214-5823.
6. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* [online]. c2002. [cit. 2006-04-10]. <<http://www.msmt.cz/DOMEK/default.asp?ARI=103001&CAI=3255>>
7. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Vyhláška č. 317/2005 Sb. O dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků* [online]. c2002. [cit. 2005-12-19]. <<http://www.msmt.cz/DOMEK/default.asp?ARI=103498&CAI=2809>>
8. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Vyhláška č. 48/2005 Sb. O základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky* [online]. c2002. [cit. 2005-12-19]. <<http://www.msmt.cz/DOMEK/default.asp?ARI=103131&CAI=2809>>
9. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Vyhláška č. 15/2005 Sb. kterou se stanoví náležitosti dlouhodobých záměrů, výročních zpráv a vlastního hodnocení školy* [online]. c2002. [cit. 2005-12-19]. <<http://www.msmt.cz/DOMEK/default.asp?ARI=103113&CAI=2809>>
10. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Přehled úprav RVP ZV ve formě tabulky*. [online]. c2002. [cit. 2005-10-13]. <<http://www.msmt.cz/DOMEK/Default.asp?ARI=103543&CAI=2834>>

11. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky (2005)*. [online]. c2002. [cit. 2006-04-10]. <<http://www.msmt.cz/ DOMEK/default.asp?ARI=103259&CAI=2802>>
12. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v České republice. MŠMT - duben 2002*. [online]. c2002. [cit. 2006-04-10]. <<http://www.msmt.cz/ DOMEK/default.asp?ARI=101547&CAI=2802>>
13. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Vzdělávání a odborná příprava v Evropě: různé systémy, společné cíle do roku 2010* [online]. c2002. [cit. 2006-04-10]. <<http://www.msmt.cz/ DOMEK/Default.asp?ARI=103028&CAI=3232>>
14. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Vzdělávání a odborná příprava 2010 – Naléhavé reformy jako podmínka úspěchu Lisabonské strategie* [online]. c2002. [cit. 2006-04-10]. <<http://www.msmt.cz/ DOMEK/Default.asp?ARI=103015&CAI=3232>>
15. VÚP PRAHA. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání*. 1. vyd. Stařeč: INFRA, s. r. o., 2005. 113 s. ISBN 80-86666-24-7.
16. VÚP Praha. *Klíčové kompetence v Lisabonském procesu*. [online]. c2004 - 2006. [cit. 2005-11-23]. <http://www.vuppraha.cz/index.php?op=sections&sid=159>

Příloha – dotazník použitý při výzkumné části

Vážení účastníci Semináře pro koordinátory tvorby ŠVP.

Předem Vám děkuji za vyplnění tohoto dotazníku. Jeho vyhodnocení bude sloužit jako podklad pro mojí závěrečnou bakalářskou práci v rámci studia školského managementu. Zároveň tyto údaje využije projektový tým národního projektu Koordinátor pro monitorování některých oblastí, které mohou ovlivňovat různosti v procesu tvorby ŠVP na jednotlivých školách, nebo které mohou ovlivňovat úspěšnost realizace reformy v základním školství.

V otázkách, kde je nabídnuto několik odpovědí, prosím zakroužkujte tu správnou, nebo doplňte vlastní vyjádření tam, kde se nachází prostor pro otevřenou odpověď. U otázek č. 12 a 13 zakroužkujte 2-3 odpovědi podle vlastní preference.

S díky za účast v šetření *Milan Chalupník*

1) Škola, která mne na seminář vyslala je:

- a) základní škola
- b) víceleté gymnázium
- c)

2) Velikost školy (uved'te číslem počet žáků):

3) Mé pracovní zařazení ve škole:

- a) ředitel(ka)
- b) zástupce(kyně) ředitele
- c) výchovný poradce
- d) učitel(ka)

4) Délka mé pedagogické praxe (uved'te číslem):

5) Doba trvání posledního pracovního poměru na současné škole(uved'te číslem):

6) Jakým způsobem jste byl(a) „nominován(a)“ na školení koordinátorů (stručně popište):

.....
.....

7) S RVP ZV jsme ve škole:

- a) dosud nepracovali
- b) pracovali, když jsme se účastnili připomínkového řízení
- c)

8) Na tvorbě vlastního ŠVP pracujeme ve škole:

- a) více než jeden rok
- b) asi jeden rok
- c) od letošního září
- d) začneme, až se vrátím ze semináře
- e) počkáme do voleb, třeba se nebude muset dělat nic

9) Při zavádění RVP ZV do praxe jsme využili „pilotních škol“ a jejich zkušeností tímto způsobem:

.....
.....

10) Za vykonávání funkce koordinátora na škole budu:

- a) mít větší osobní ohodnocení
- b) mít vyšší odměny na konci roku
- c) mít pracovní úlevy ve formě
- d) nevím
- e) nebudu vykonávat funkci koordinátora

11) S vykonáváním funkce koordinátora počítám na období:

- a) jednoho roku
- b) dvou let
- c) do mateřské dovolené
- d) více než dva roky
- e) nepočítám s výkonem této funkce

U následujících otázek můžete zaškrtněte 2-3 odpovědi, které považujete za nejvýznamnější.

12) Na počátku prosazování změn ve vlastní škole mi v současné době nejvíce schází:

- a) předchozí systematické vzdělávání
- b) jasně definované kompetence koordinátora
- c) dočasné snížení vlastního úvazku
- d) trvalé snížení úvazku
- e) podpora vedení školy
- f) informované a proreformní vedení
- g) pochopit proč je to všechno potřeba

13) Jako největší rizika neúspěchu změn u nás ve škole aktuálně vnímám:

- a) nedostatečnou podporu ze strany vedení školy
- b) nízké mzdy pedagogů
- c) možnost povolebních změn
- d) nízkou informovanost kolegů (nevědí proč)
- e) nepochopení našeho úsilí veřejností (rodiči žáků)
- f) málo peněz na DVPP
- g) neochotu kolegů ke vzdělávání